

Tiyatro Emekçilerinin Yaşadıkları Hak İhlallerini İzliyoruz

Tiyatro Üreticileri ve Yapımcıları Derneği
Ankara | 2021

TİYATRO EMEKÇİLERİNİN YAŞADIKLARI HAK İHLALLERİNİ İZLİYORUZ

KÜNYE

Adres:	Tiyatro Üreticileri ve Yapımcıları Derneği Esat [Akay] Caddesi No: 13 / A Çankaya / Ankara
Tel:	+90 535 204 57 39
E-Posta:	tiyatrodernegituyad@gmail.com
Web Sitesi:	www.tiyatrodernegi.com
Koordinatör:	Hasan Tanay
Hazırlayanlar:	Gizem Gürer Arslan - Zeynep Kızılgöl Topaloğlu
Yayın Kurulu:	Özgür Akıncıoğlu - Ayça Kılınçer
Editör:	Mahmut Ölmez
Redaksiyon:	Baha Okar
Tasarım:	Oktay Ay
Basım:	İklimler Sanat, İnkılap Sokak No: 4 / 9 Çankaya / Ankara iklimlersanat@gmail.com +90 553 016 96 08 Ankara 2021

Bu rapor, ETKİNİZ AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Tiyatro Üreticileri ve Yapımcıları Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Şekiller Listesi	05
Yönetici Özeti	06
1. Giriş	14
1.1 Genel Çerçeve	14
1.2 Mevcut Durum	15
1.2.1 Pandemi Öncesinde Durum	15
1.2.2 Pandemi Sürecinde Durum	16
2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	24
2.1 Çalışmanın Yöntemi	24
2.2 Etik Çerçeve	26
2.3 Çalışmanın Barındırdığı Riskler	26
3. Bulgular ve Değerlendirmesi	30
3.1 Demografik Veriler ve Pandemi Öncesi Durum	30
3.2. Pandemi Süreci ve Tiyatro Emekçileri	35
4. Farklı Ülkelerdeki Uygulama Örnekleri	50
5. Sonuç	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Yıllara Göre Tiyatro Salonu Sayısı	15
Şekil 2:	Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	30
Şekil 3:	Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	30
Şekil 4:	Katılımcıların Mesleki Dağılımı	32
Şekil 5:	Katılımcıların Çalışma Şekilleri	33
Şekil 6:	İşsizlik Ödeneğinden Yararlanma Durumu	36
Şekil 7:	Covid-19 ile Mücadelede Sağlık Dahil Nakit Harcamaların ve Gelir Desteklerinin GSYİH İçindeki Payı-Kaynak: http://arastirma.disk.org.tr	38

YÖNETİCİ ÖZETİ

2019 yılı sonunda Çin'de ortaya çıkan ve kısa sürede dünya geneline yayılan Corona Virüs [Covid-19] toplumsal hayatın geneli üzerinde ağır tahribatlar yaratmıştır. Salgın Mart ayı gibi erken bir zamanda pandemi düzeyine gelmiş ve sosyal hayatın kısıtlanmasına neden olmuştur.

Türkiye'de Nisan ayı ile beraber başlayan kısıtlamalar ile birlikte tiyatro salonları, kültür sanat merkezleri, performans gösteri alanları ve benzeri yerler kapatılmıştır.

Kalabalık katılımlarla yapılan tiyatro gösterilerinin virüsün yayılmasını hızlandıracağı düşüncesi bütün tiyatro oyunlarının iptal edilmesine, tiyatro salonlarının kapatılmasına ve on binlerce tiyatro emekçisinin işsiz kalmasına neden olmuştur.

Normal zamanlarda da oyun başına yevmiyeli veya mevsimsel dönemlerde çalışan, sosyal güvencesi ve sürekli bir geliri olmayan tiyatro emekçileri pandeminin ekonomik anlamda en olumsuz etkilediği kesimlerin başında gelmektedir.

Tiyatro emekçileri çalışma olanağından ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak gelirden mahrum kalırken diğer taraftan da mesleklerini icra edememekten kaynaklanan psikolojik baskı altına girmişlerdir.

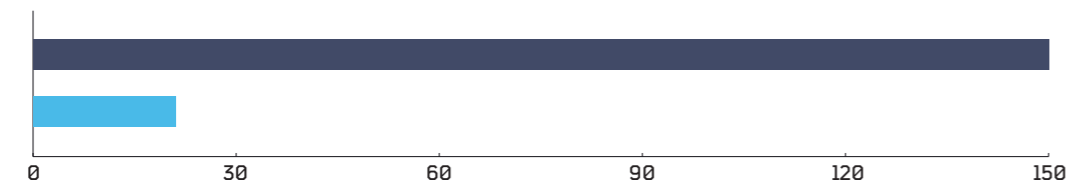
Salonları olan tiyatrolar ise masrafları karşılamakta dahi zorlandıkları bir ortamda bütün faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmışlardır. Bu durum özel-butik tiyatroların çalışmadan kira, vergi, sigorta primi ve diğer idari giderleri karşılamakla yüz yüze kalmalarına neden olmuştur.

Birçok tiyatro bu zorluk karşısında sahnelerini tamamen kapatarak varlığını sona erdirmek zorunda kalmıştır. Pandemi döneminde tiyatro salonlarının salgın sebebiyle perde açamaması, birçok tiyatronun ekonomik sebeplerle kalıcı olarak kapanması ülkenin kültür-sanat alanının daha fazla çoraklaşmasına neden olmaktadır.

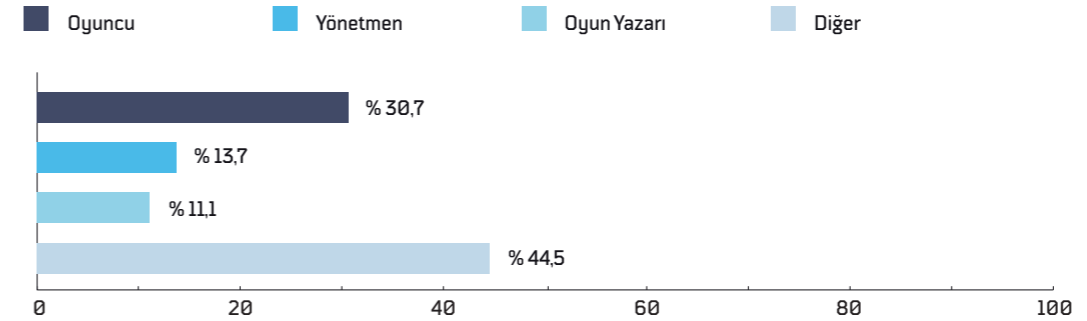
Tiyatro salonlarının kısıtlamaya bağlı olarak bir dönem tamamen kapalı olması, belli bir süredir de sınırlı kapasite ile oyunlarını oynamak zorunda bırakılmaları diğer uygulamalarla beraber düşünüldüğünde zorunluluktan ziyade bir keyfiyeti çağrıştırmaktadır. Fabrikaların, AVM'lerin açık olduğu, kapalı spor salonlarında siyasi parti kongrelerinin yapıldığı ve ülkenin cumhurbaşkanı tarafından bu durumun hoş karşılandığı, açık alanlarda da salgın kısıtlamaları gözetilmeden kalabalık miting ve siyasi etkinliklerinin yapıldığı şartlarda tiyatro salonlarının kapatılma gerekçesi birçok tiyatro emekçisine göre virüsün yayılmasını engellemekten ziyade siyasi ve ideolojik tercihlerle ilgili bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

"Tiyatro Emekçilerinin Yaşadıkları Hak İhlallerini İzliyoruz" başlıklı çalışmada, tiyatro emekçilerinin yaşadıkları zorlukları ve hak ihlallerini belirlemek amacıyla yöntem olarak anket çalışması ve odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Anket çalışması 150, odak grup görüşmesi ise 21 tiyatro emekçisi ile yapılmıştır.

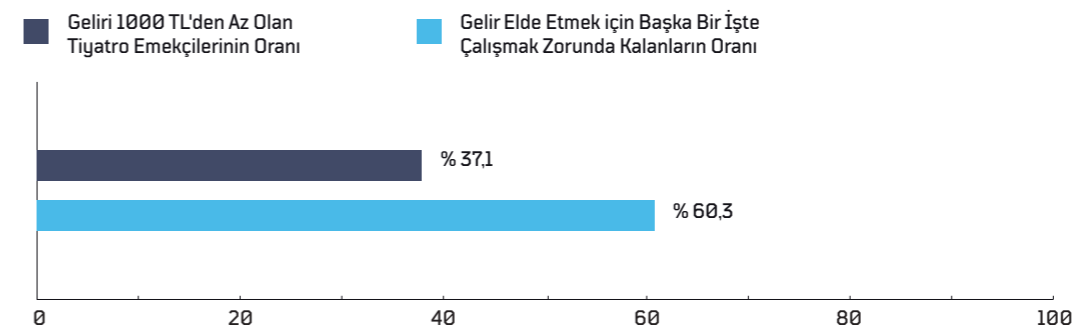
Anket Çalışması Yapılan Kişi Sayısı: 150 Odak Grup Görüşmesi Yapılan Kişi Sayısı: 21

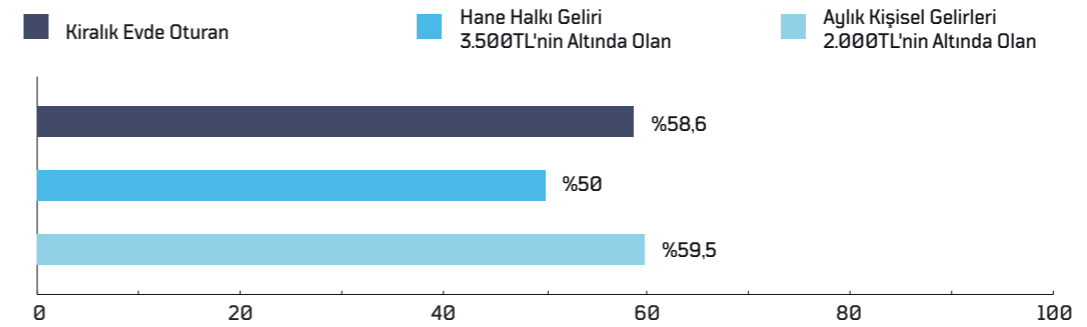
Çalışmaya katılan tiyatrocuların %30,7'si oyuncu, %13,7'si yönetmen, %11,1'i oyun yazarıdır. Bunları yönetmen yardımcısı, yapımcı, dramaturg ve diğer konumlarda çalışanlar takip etmiştir.

Tiyatro emekçilerinin tiyatro oyunlarından gelir elde etme olanaklarının pandemi öncesi dönemde de çok sınırlı olduğu, tiyatrocuların %37,1'inin tiyatrodan elde ettiği aylık gelirin 1000TL'den daha az olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan tiyatrocuların %60,3'ü gelir elde etmek için tiyatro dışında başka bir işte çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

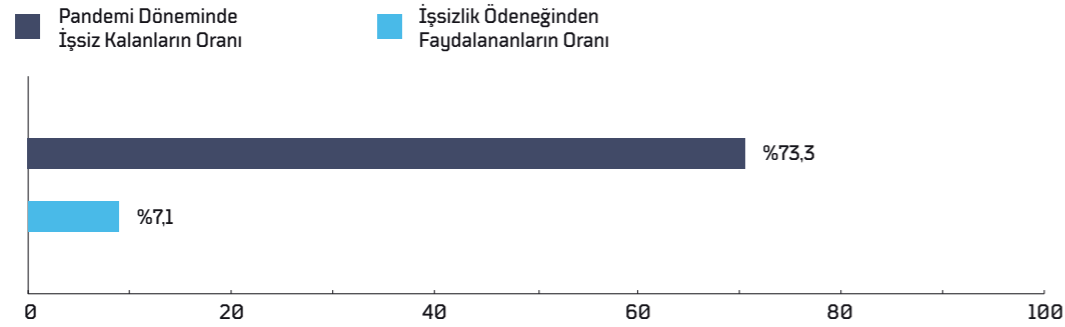

Bu ekonomik zorluğa rağmen tiyatro emekçilerinin %58,6'sı kiralık evde oturmak zorundayken, yaklaşık %50'sinin hane halkı aylık gelirinin 3.500TL'nin altında ve %59,5'inin aylık kişisel gelirlerinin de 2.000TL'nin altında olduğu tespit edilmiştir.

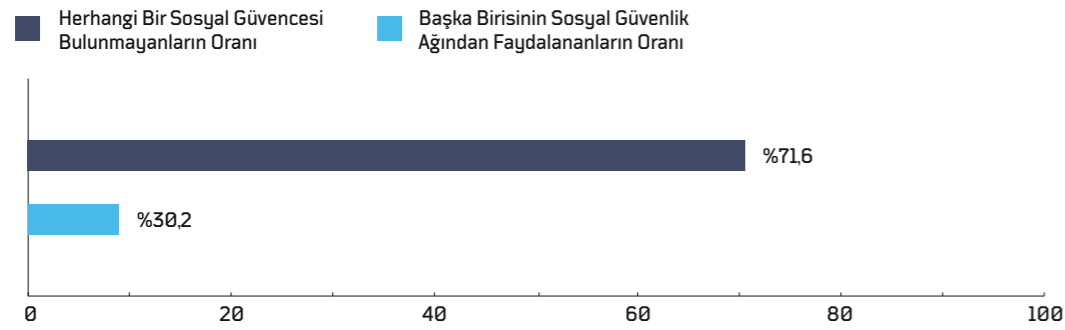

Tiyatrocular pandemi döneminde de zor koşullar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Üretim ve sunum alanlarının kapanmasıyla mevcut zorluklar daha da dayanılmaz bir hal almıştır. Odak Grup görüşmesine katılan E.T. "İlkokulda babamdan aldığım harçlığı meslekten kazanamıyorum ya da devlet yardım olarak bana veriyor" diyerek süregelen bu zorluğun altını çizmiştir.

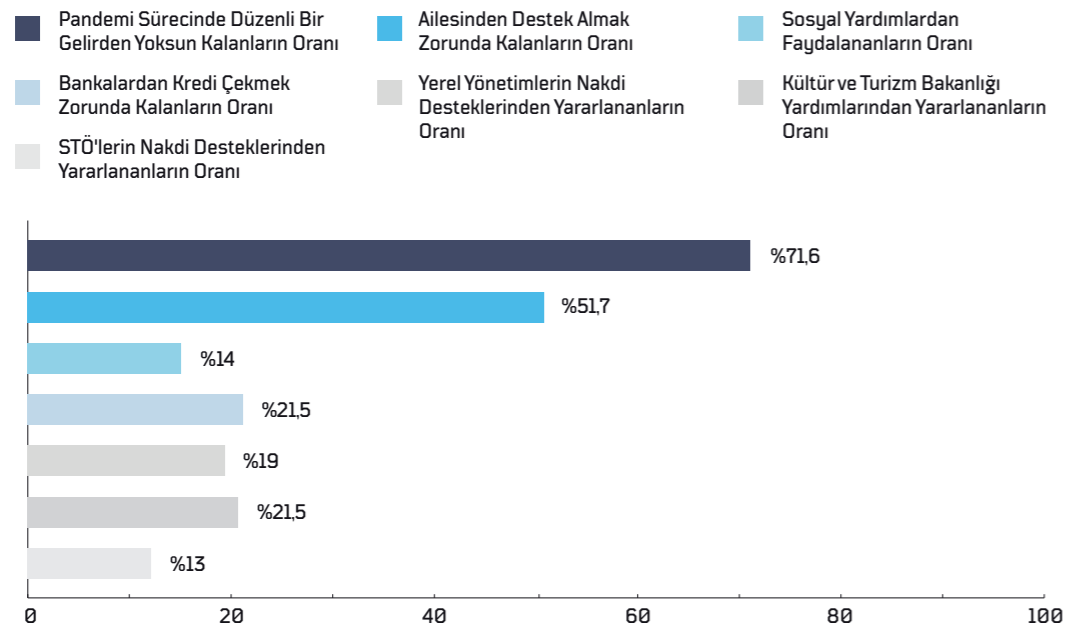
Tiyatro çalışanlarının %73,3'ü pandemi döneminde işsiz kalırken bunların sadece %7,1'i İşsizlik Ödeneğinden [İÖ] faydalanabilmiştir.

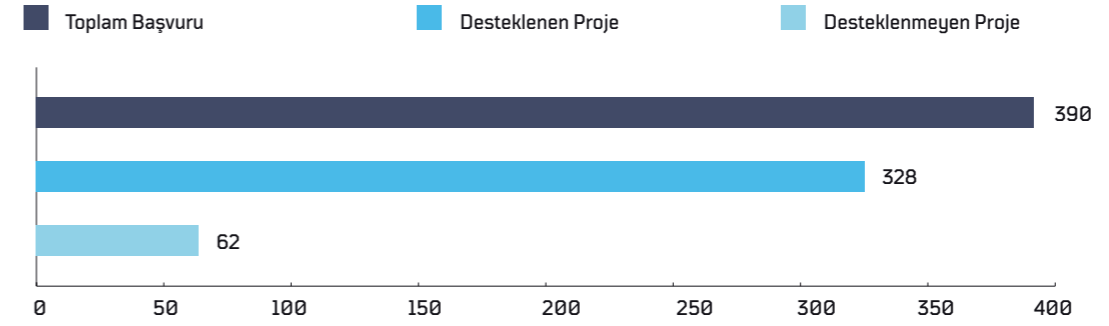
Tiyatro emekçilerinin %71,6'sının herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak, %30,2'si yani 1/3'ü sağlık hizmetlerinden faydalanmak için anne/baba ve eşlerinin sigortasından yararlanmak zorunda kalmışlardır.

Çalışmaya katılanların %71,6'sı pandemi sürecinde düzenli bir gelirden yoksun kalmışlardır. Bu yoksunluk durumu temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasında zorluklara ve %51,7'sinin ailesinden destek almasına neden olmuştur. Katılımcıların %14'ü sosyal yardımlardan faydalanırken, %21,5'i bankalardan kredi çekmiş, %19'u yerel yönetimlerin nakdi desteklerinden, %21,5'i Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan ve %13'ü ise sivil toplum örgütlerinin [STÖ] nakdi desteklerinden faydalanmıştır.

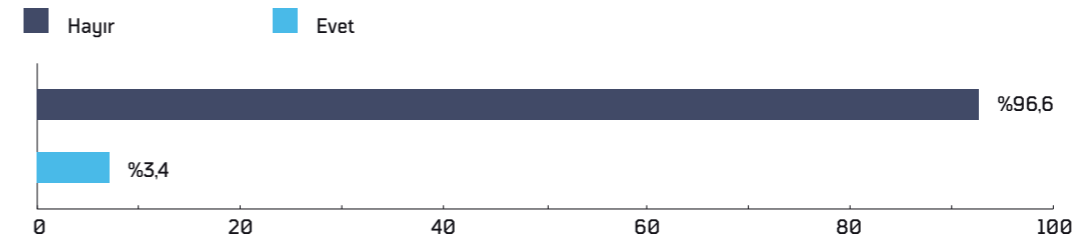
Tiyatroların pandemi nedeniyle faaliyetlerini durdurmak veya kısıtlamak zorunda kalmasından dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı her yıl özel tiyatrolara dağıtılan devlet desteği miktarını artırarak 12 milyon lira değerinde bir bütçe oluşturmuştur. Bu destekten faydalanmak için ticaret kaydı bulunan 390 özel tiyatro başvuruda bulunmuş 328 proje desteklenirken 62 proje ise nedeni açıklanmadan destek dışı bırakılmıştır. Ayrıca vadesi geçmiş vergi ve sigorta prim borçları olduğu için köklü ve yıllardır üretimleriyle ülkemiz tiyatrosuna katkı sağlayan birçok özel tiyatro ve yönetmelikte yapılan değişiklik nedeniyle de birçok amatör tiyatro destekten yararlanamamıştır.¹

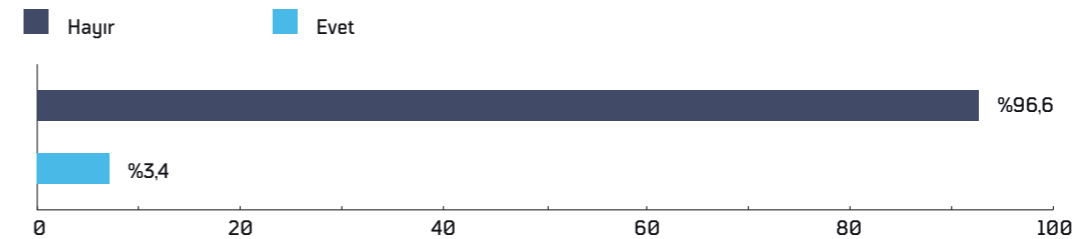
Kültür ve Turizm Bakanlığı, özel tiyatroların temsilcileri ve sektör paydaşlarıyla görüşmeler neticesinde "Tiyatrolarımız DT Sahnelerinde" projesi ile dijital tiyatro kapsamında "Sesli Oyun ve Dijital Oyun" proje desteği sağlamıştır. Ancak bu projelerde Bakanlık Saymanlığının sözleşmedeki şartları nedeniyle tiyatrolara verilecek destekten vergi borçları olanların borçları kesilmiş, gerek kesintili ödemeler gerekse de uzun bürokratik işlemlerin ödemeyi geciktirmesi nedeniyle, bu destek tiyatroların sorunlarına çözüm olamamıştır.

Devletin ve ilgili kurumların tiyatro salonlarına ve tiyatro emekçilerine yönelik ihtiyaçları ve temel gereksinimleri karşılayacak bir destekte bulunmaması katılımcıların değerlendirmelerine de yansımıştır. Çalışmaya katılanlara sorulan "Aşağıdaki kurum/kuruluşların pandemi sürecinde tiyatroların desteklenmesi konusunda gereken desteği sağladığını düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir;

Cumhurbaşkanlığı gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %96,6 - Evet: %3,4

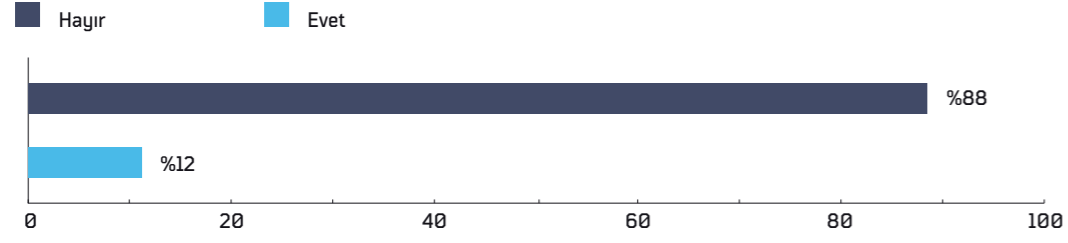

TBMM gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %96,6 - Evet: %3,4

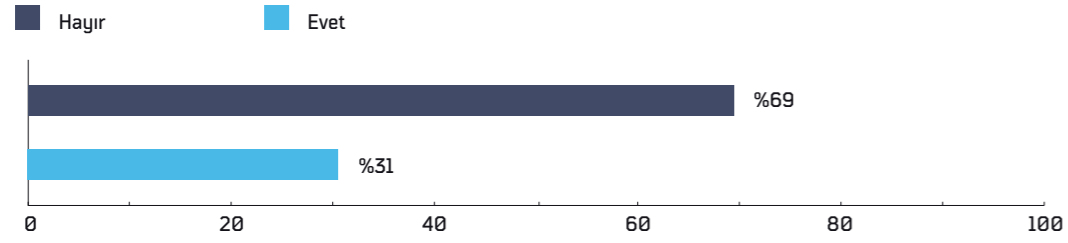

[1] www.kronos34.news [Bakanlığın Desteği Hangi 'Özel' Tiyatrolara Gitti: Vergi Borcu Olanlar Başvuramamış]

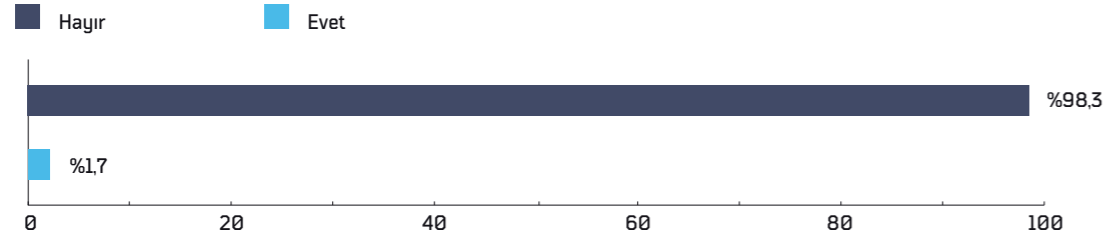
Kültür ve Turizm Bakanlığı gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %88 - Evet: %12

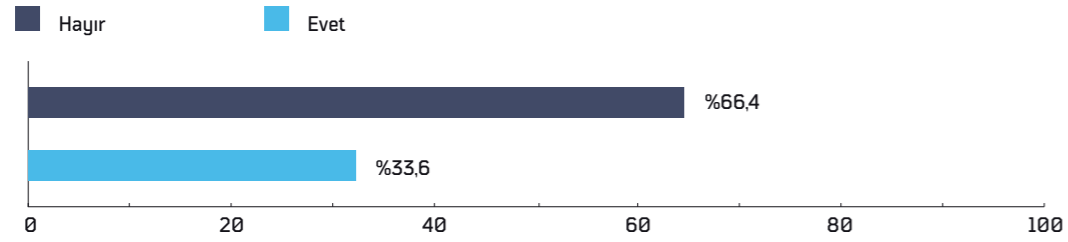
Yerel Yönetimler gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %69 - Evet: %31

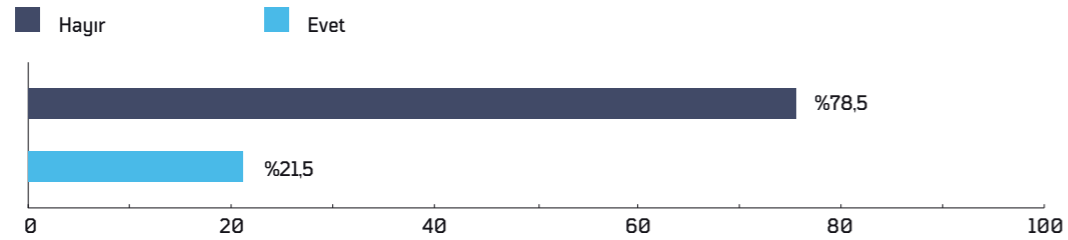
Valilik ve Kaymakamlıklar gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %98,3 - Evet: %1,7

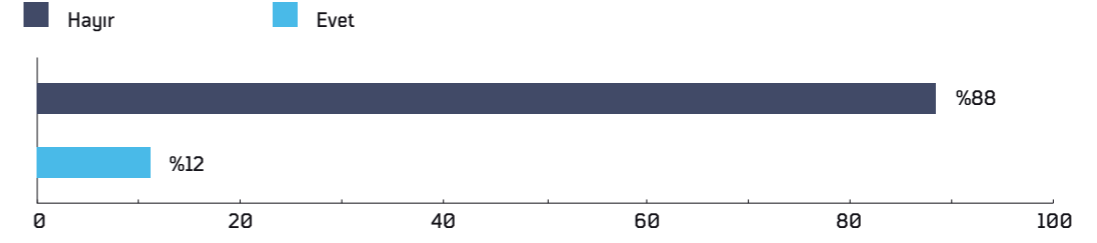
Sivil Toplum Örgütleri gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %66,4 - Evet: %33,6

Sendikalar gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %78,5 - Evet: %21,5

Özel şirketler gerekli desteği sağlamış mıdır? Hayır: %88 - Evet: %12

Çalışmaya katılanların görüşlerine göre pandemi sürecinde tiyatro emekçilerine yönelik destek sağlama konusunda sivil toplum örgütleri ve sendikalar resmi kurum / kuruluşlara göre daha fazla inisiyatif almış ve desteklerde bulunmuştur.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler, tiyatro emekçilerinin pandemi sürecinde temel gereksinimlerini karşılama ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürme hakkından uzak kaldıklarını göstermektedir.

Pandemi döneminde, uluslararası insan hakları sözleşmelerinin ve anayasanın bütün yurttaşların çalışma, sosyal güvence ve yoksulluğa karşı korunması konusunda devlete yükledikleri sorumlulukların gereğinin hükümet tarafından yerine getirilmediği anlaşılmaktadır.

Tiyatro emekçileri nezdinde devlet organları ve merkezi iktidar eliyle kültür-sanat alanında insan hakları ihlallerinin yaşanmasına neden olmaktadır.

1. GİRİŞ

1.1 GENEL ÇERÇEVE

Kişinin en temel ihtiyaçlarından, mutluluğunun önde gelen koşullarından biri geleceğe güvenle bakabilme ve tehlikelerin tehdidinden uzak kalabilme duygusudur. Yaşamdan doğan riskleri önlemek ve bunların yarattığı sonuçların tek başına üstesinden gelebilmek genellikle bireyin gücünü çok aşmaktadır. Günümüzde devlet, özellikle sosyal devlet kişileri toplumsal risklere karşı korumak, onların geleceğe güvenle bakmalarını sağlamak görevini üstlenmiştir.

Devletin, bireylerin bugününü ve geleceğini güvence altına almasındaki en önemli enstrümanı sosyal güvenlik hakkıdır. "Sosyal Güvenlik hakkı ikinci dünya savaşından sonra yürürlüğe konan hemen hemen tüm anayasalarda ve ülke mevzuatlarında yer almıştır. Bunun gibi, bu hak ülkemiz tarafından onaylanmış bulunan 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde [m. 22, 25], 1952 tarihli ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Uluslararası Çalışma [ILO] Sözleşmesinde, 1961 tarihli Avrupa Sosyal Şartında [m. 12 - 13], 1995 tarihli Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartında, 1972 tarihli Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesinde düzenlenmiştir." [İş Hukuku - Prof. Dr. Sarper Sözek - Yenilenmiş 19. Baskı 2020 Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. s. 4]

Anayasanın 2. Maddesinde "Sosyal Devlet" ilkesi Cumhuriyetin niteliklerinden birisi olarak sayılmış ve bu hükmün değiştirilemeyeceği esas alınmıştır. Gene Anayasa'nın 5. Maddesi bu konuyu; "... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır", ifadesi ile devletin görevi saymış ve burada da sosyal devlet anlayışına yer vermiştir.

Anayasanın 60. Maddesinde "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" hükmü konularak vatandaşların sosyal güvenlik haklarının sağlanması görevi devlete verilmiştir.

Anayasada vatandaşların sosyal güvencesinin devlet tarafından sağlanması genel ilkesine koşut olarak; çalışma hakkı da temel haklardan sayılmış ve "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır²" düzenlemesiyle bu konu da devletin sorumluluğuna alınmıştır.

Çalışmanın konusu olan kültür-sanat alanı da yine anayasada güvence altına alınmış bir iş koludur. Anayasa, 27. maddesinde "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir" yaklaşımıyla kültür-sanatın herkes için hak olduğunu belirtirken aynı zamanda 64. maddesinde de "Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır" diyerek, kültür - sanat alanında profesyonel olarak çalışanların haklarının güvence altına alınmasının devletin sorumluluğu ve görevi olduğunu belirtmektedir.

Ulusal mevzuatta bireylerin sosyal güvencelerinin sağlanması konusunda devlete ve dolayısıyla hükümete verilen sorumluluklar kaynağını uluslararası insan hakları sözleşmelerinden almaktadır. Diğer bir anlatımla uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuatta yer alan vatandaşların haklarını güvence altına alır ve devletin sorumluluklarını yerine getirmesini garanti eder. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin³ [CESCR] 6. maddesinde "Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin serbestçe seçtiği ya da kabul ettiği bir işte çalışarak hayatını kazanma fırsatı veren çalışma hakkını tanırlar ve bu hakkın korunması için gerekli tedbirleri alırlar" ilkesi esas alınırken 9. maddesinde ise "Bu Sözleş-

[2] www.tbmm.gov.tr [Türkiye Cumhuriyeti Anayasası]

[3] www.ihd.org.tr [Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi]

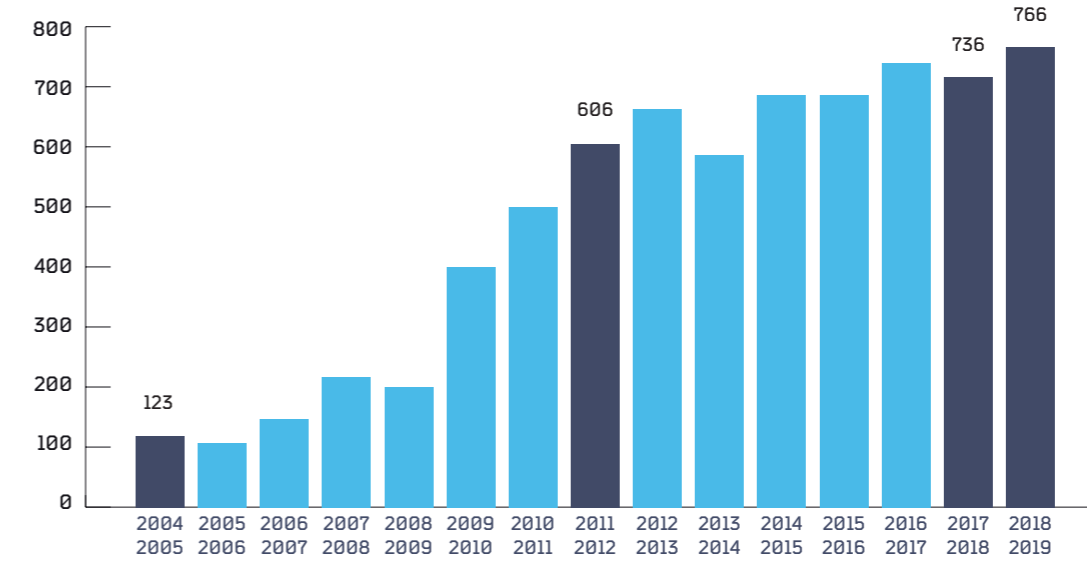
me'ye taraf devletler, herkesin sosyal sigorta da dâhil olmak üzere sosyal güvenlik hakkını tanırlar." hükmü konularak kişilerin sosyal güvenlik hakları uluslararası düzeyde güvence altına alınmıştır.

Ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinde bütün bireylerle beraber genel olarak sanatın ve sanatçının çalışma ve sosyal güvenlik hakkının güvence altına alındığı verisine ulaşılmaktadır. Fakat bu güvencenin gündelik yaşamda kültür-sanat çalışanlarının faydalanmasına sunulduğu konusu tartışmalı bir durumdur. Özellikle kültür-sanat alanının daha alt dallarına gidildikçe bu tartışmalı durum daha ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Covid-19 pandemisi bu tartışmalı durumun aydınlanmasında katalizör işlevi görmüş, kültür-sanat alanında çalışanların ulusal ve uluslararası hukuk metinlerinde yer alan haklara erişemediklerini ortaya çıkarmıştır.

1.2 MEVCUT DURUM

1.2.1 PANDEMİ ÖNCESİNDE DURUM

Türkiye İstatistik Kurumu'nun [TÜİK] 2018 / 2019 sezonu verilerine göre Türkiye'de faal olan tiyatro salonu sayısı 766, tiyatro salonu koltuk sayısı ise 354.688'dir.

Şekil 1: Yıllara Göre Tiyatro Salonu Sayısı

Tiyatro salonlarında yapılan gösteri sayısı 2018 / 2019 sezonunda bir önceki sezona göre %0,2 artarak 33.835 olmuştur. Bu sezonda tiyatro seyirci sayısı 7.899.547 olarak gerçekleşmiştir. Yine TÜİK verilerine göre⁴ 2019 yılı nüfus artışı bir önceki yıla göre %1,4 olmuştur. 2018 / 2019 sezonundaki tiyatro gösteri sayısının bir önceki sezona göre %0,2 artmasına karşın aynı dönemde nüfus artışı bunun 7 katı olarak gerçekleşmiştir. Yani gösterilen oyun sayısındaki artışı nüfus artışını karşılamamaktadır. 2018/2019 sezonunda, Türkiye genelinde 231 izleyiciye 1 tiyatro koltuğu düşerken, tiyatro salonu başına düşen izleyici sayısı 107054'tür. Söz konusu veriler, Türkiye'de ülke nüfusunun ihtiyaç duyabileceği tiyatro salonu ve koltuk sayısının yetersiz olduğunu ve pandemi öncesi dönemde de tiyatro sektöründeki durumun iç açıcı olmadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Bu değerlendirmeyi destekleyen başka bir veriye ise CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Akkuş İlgezdi paylaşmıştır. İlgezdi'nin meclise sunduğu soru önergesine, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen cevaba göre 2002 yılında Türkiye genelinde 628 olan Devlet Tiyatrosu sanatçı sayısı 2018 yılında 534'e gerilemiştir.

Türkiye genelinde nüfus artış oranı 2002 yılına göre 2018 yılında %23 olurken Devlet Tiyatrolarındaki sanatçı sayısı %15 azalmıştır. 2002 yılında Devlet Tiyatrolarındaki bir sanatçı başına düşen nüfus 103 bin kişiyken bu sayı 2018 yılında 150 bin kişiye çıkmıştır.

[4] www.data.tuik.gov.tr [Türkiye Nüfusu 83 Milyon 154 Bin 997 Kişi Oldu]

2020'den pandemi öncesi döneme kadar sansür, yasaklama, işten çıkarma, hedef gösterme gibi yaptırımlarla tiyatro alanı her türlü hak ihlalinin yaşandığı bir alan haline getirilmiştir;

Sanatçı eksiklikleri ve işten çıkarmalar yüzünden Adana Devlet Tiyatrosu'nun 2 Ocak'taki "Miletos Güzeli" oyunu sahnelenememiştir;

Pandeminin hemen öncesinde Ocak 2020'de Ankara Devlet Tiyatrosu'nda onlarca sanatçı ve onlarca personel, 'güvenlik soruşturması' bahanesiyle işten çıkarılmıştır;

Daha önce MHP'li Amasya Belediyesi tarafından engellenen Oyun Sandalı adlı Tiyatro grubunun "Taranta Babu" adlı oyunları, 2019 yılında da Erzincan'da Erzincan Müftülüğü tarafından salon tadilatı bahane gösterilerek iptal edilmiştir,⁵

Oyuncu Levent Üzümcü, basın demeçleri, sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek Şehir Tiyatroları'ndan ihraç edilmiştir;

15 Temmuz sonrası devletin 'OHAL' ilan etmesinin ardından birçok kurum terör örgütü ile ilişkilendirilmiş, ya kapatılmış ya da çalışanları açığa alınıp işten çıkarılmıştır;

Olağanüstü Hal [OHAL] döneminde Şehir tiyatroları önce 6 oyuncusunu kurumdan uzaklaştırmış, ardından da 'performans düşüklüğü' gerekçe göstererek 20 oyuncuyu işten çıkarmıştır;

İktidar çevresi tarafından hedef gösterilen "Müjdat Gezen Sanat Merkezi" kundaklanmıştır;

Özen Yula'nın yazdığı, "Yala ama Yutma" adlı oyun, hedef gösterilmiş, "Ahlaksız oyun" şeklinde yapılan haberler üzerine oyun Türkiye'de oynanamamış ve gelen tehditler üzerine oyun ekibi, Emniyet'ten koruma talep etmek durumunda kalmıştır;

Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu tarafından yapılan "Meclis Sohbetleri" programında kadın tiyatro sanatçılarının sahneye çıkmasına izin verilmemiştir;

Barış Atay'ın sahnelediği "Sadece Diktatör" oyunu Kadıköy'deki tüm tiyatrolarda yasaklanmıştır;

Atatürk Kültür Merkezi [AKM] önce çürümeye terk edilmiş ve sonrasında da yıkılmıştır,⁶

Emek sahnesi yıkılmış ve yerine AVM yapılmıştır.

1. 2. 2 PANDEMİ SÜRECİNDE DURUM

2019 yılı sonunda Çin'de ortaya çıkan koronavirüs, yaklaşık iki ayda dünya geneline yayılarak sağlık, ekonomi, sosyal hayat ve insan hakları yönünden küresel bir felakete dönüşmüştür. 11 Mart tarihinde Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ] bu felaket durumunu sağlık yönünden tescilleyen kararı almış ve Coronavirüsü "**pandemi**" olarak ilan etmiştir. Mart 2021 tarihine kadarki 1 yıl boyunca dünyanın gündemi salgının yayılması, alınan önlemler, kısıtlamalar, aşı çalışmaları, ekonomik zorluklar ve insan hakları ihlalleri olmuştur. Türkiye'deki durum ise dünya genelindeki gelişmelere paralel seyretmiş, Mart 2020 tarihinde ilk

[5] www.birgun.net [Taranta Babu Bu Kez de Erzincan'da Yasaklandı]

[6] www.gazeteduvar.com.tr [Akm Yıkıldı, Yeni Bina için Adım Atılmadı]

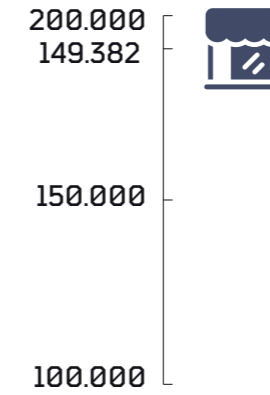
vaka tespit edildiği açıklanmış ve Nisan 2020 tarihinde de Coronavirüs'ün ülke geneline yayıldığı açıklanmıştır. Türkiye'de salgın yönetimi, şeffaflık, alınan tedbirler, kısıtlamaların düzeyi, yaratılan ekonomik zorluklar ve bu zorluklardan etkilenen kesimlere sağlanan destekler ve insan hakları ihlalleri tartışmalı konular olmuştur.

Kamuoyunda Kasım 2020 tarihine kadar 5-6 bin olarak verilen hasta sayısının gerçek olmadığı bilgisi tartışılırken, Sağlık Bakanlığı Coronavirüs verilerinin yer aldığı tabloda gerçek vaka sayısının açıklanacağını duyurmuş ve 24 saat içinde pozitif vaka sayısı "28 bin 351" olarak güncellenmiştir. Bu durum salgın verileriyle oynanarak toplumda algı yaratılmak istendiği yönündeki düşünceleri doğrulayan bir örnek olarak kayda geçmiştir.

İktidarın salgın yönetimindeki sorunlu yaklaşımlarından bir diğeri ise bütün alanları kapsayan insan hakları ve bu hakların ihlali konusu olmuştur.

İnsan Hakları Derneği'nin [İHD] "**COVID-19 Pandemisi Sürecinde Ekonomik ve Sosyal Haklar Raporu "nda tespit edildiği üzere"**⁷ Siyasal iktidarın bir yönetim tekniği olarak kullandığı belirsizlikten yararlanma hali, hükümete pandemi koşullarını bir fırsata çevirme imkânı vermiştir. Pandeminin olağanüstü tahrip etkisi ile erkini daha da merkezileştirip toplum üzerindeki baskı ve kontrolünü arttırmıştır. Pandemiyle mücadele önlemleri adı altında, gerçekçi bir halk sağlığı koruma ve ekonomik tedbir politikası yerine bu süreci fırsata çevirip politik, ekonomik ve ideolojik hedeflerinin uygulanmasına yönelik anti-demokratik karamameler çıkarmış, böylesi durumlarda hep yaptığı üzere öncelikle insan haklarını askıya almaya yönelmiştir. Sonuç ise başta bilgi edinme hakkı, yaşam hakkı, sağlığa erişim hakkı, çalışma hakkı, eğitim hakkı, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü olmak üzere tüm temel hak ve özgürlüklerin sistematik olarak ihlal edilmesi olmuştur." Pandemiyle birlikte tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bir dizi önlemler alınmaya başlanmıştır. Vaka artışlarının önüne geçmek ve salgını kontrol altına alabilmek için Türkiye'de hükümet tarafından eğitim, ekonomi, kültür sanat, seyahat başta olmak üzere birçok sosyal alanda kısıtlamalar uygulanmaya başlanmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın 16 Mart 2020 tarihli genelgesiyle⁸ tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan/düğün salonu, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kiraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları, her türlü kapalı çocuk oyun alanları [AVM ve lokanta içindekiler dâhil], çay bahçesi, dernek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezlerinin faaliyetlerinin geçici olarak durdurulmasına karar verilmiştir. Sosyal aktivitelerin kısıtlandığı/yasaklandığı bu genelgeden sonra yayınlanan başka bir genelge ile de insanların toplu olarak bir araya geldiği her türlü toplantı, faaliyet ve büyük çaplı organizasyonlar yasaklanmıştır.

İktidar tarafından alınan bu tedbirler sosyal hayatı tamamen sınırlandırmış ve buna bağlı olarak da tedbirlerin alındığı ilk hafta 149.382 işyeri faaliyetlerini durdurmuştur.⁹

[7] www.ihd.org.tr [Covid-19 Pandemisi Sürecinde Ekonomik ve Sosyal Haklar Raporu]

[8] www.icisleri.gov.tr [81 İl Valiliğine Coronavirüs Tedbirleri Konulu Ek Bir Genelge Daha Gönderildi]

[9] www.icisleri.gov.tr [Koronavirüs Tedbirleri Genelgesi Kapsamında 149.382 İş Yeri Geçici Süreliğine Faaliyetlerine Ara Verdi]

Bu süreç özellikle özel tiyatrolar olmak üzere devlet tiyatroları ve şehir tiyatrolarında oyuncu, yönetmen, yönetmen yardımcısı, oyun yazarı, ışık tasarım/uygulama görevlisi, dekor tasarım/uygulama, kostüm tasarım/uygulama, sahne amiri, gişe görevlisi, dramaturg, müzisyen, yapımcı, mekân sahibi/sorumlusu, eğitmen, sosyal medya sorumlusu, ses ve görüntü, çevirmen, organizatör, proje üreticisi gibi konumlarda bulunan, sektörün bütün çalışanlarını olumsuz etkilemiştir. Tiyatro salonlarının kapanması, hazırlıkları yapılan tiyatro oyunlarının gösterimlerinin yapılamaması, yeni oyun hazırlık planlarının yapılamaması ve tiyatro emekçilerinin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri gelirlerinden yoksun kalmaları sonucunu doğurmuştur. Tiyatro oyunlarının sahnelenebileceği Mart-Haziran dönemini mesleklerini icra edemediği için, 1 Haziran'da başlayan yeni normalleşme¹⁰ uygulamasının devamı olarak Cumhurbaşkanı tarafından "tiyatro, gösteri merkezi ve benzeri yerlerin 1 Temmuz 2020 itibarıyla hizmet vermeye başlayacağını" açıklanması da beklentilerin karşılanmadığı bir süreci başlatmıştır. Haziran ayıyla beraber normal dönemler için tiyatro oyunlarının sahnelenme döneminin bitmiş olması, tiyatro oyunlarında salon kapasitesinin en fazla %50'si kadar seyirci alma kısıtlaması ve salgın devam ettiğinden insanların kapalı alanlardan uzak durması gibi sebeplerden dolayı birçok özel tiyatro bu dönemde sahnelerini açamamıştır. 4 Kasım'da tiyatro salonlarına yönelik ek tedbirler¹¹ ve 1 Aralık'ta başlayan yeni kısıtlama¹² tedbirleri tiyatro emekçileri için sıkıntıların devam etmesine neden olmuştur. Tiyatro gösterim mevsimi olarak değerlendirilen Eylül-Haziran döneminin Mart ayına kadar olan dönemini oyun sahnelemeyen tiyatro emekçileri, 1 Mart itibarıyla illere özgü kısıtlama politikalarından da olumsuz etkilenmeye devam etmektedirler. Risk düzeyi düşük olan illerde tiyatro sahneleri %50 kapasite ile açık olmasına rağmen bu kapasitenin de altında oyunlar oynanmaktadır. Sağlık bakanlığı kararları doğrultusunda 1 Mart sonrasındaki normalleşme dönemiyle beraber tiyatrolar için her ilde Valiliklerin genelgesi ile izin verilen saatler içinde ve kapasitesinin %50'sine kadar izleyiciye izin verilmiştir. Ancak bu uygulama genel anlamda tiyatroların matine ve suare saatlerine uygun olmayan saatlere denk düştüğü için birçok sahne açılmamış, açmayı tercih eden tiyatroların kapasitesinde de ciddi bir azalmaya neden olmuştur. Akşam saat 21.00 itibarı ile başlayan sokağa çıkma yasağı nedeniyle tiyatrolar oyunlarını en geç 18.00 gibi sahnelemek durumunda kalmışlardır. Bu saatler hafta içi iş çıkışı saatlerine denk gelmiş, büyük kentlerde trafik ve ulaşım sorunları nedeniyle tiyatroların kısıtlı %50 kapasiteye bile ulaşmalarına engel olmuştur. Hafta sonları yasak kalkan kentlerde ise az sayıda tiyatro sahnesi sadece gündüz seansları ile oyunlarını oynamaya çalışmış, ancak benzer sorunlar ile karşılaşmışlardır. Pandemi döneminde tiyatrolar sansür ve yasaklamalarla da karşılaşmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin destek projesi kapsamında [İBB] Şehir Tiyatroları Gaziosmanpaşa Sahnesi'nde sahnelenecek olan "Bêrû" [Yüzsüz] adlı Kürtçe tiyatro oyunu, Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı tarafından yasaklanmıştır.¹³ Aynı oyuna İstanbul'un ardından Şanlıurfa'da da izin verilmemiş, yasak kararı ise valilik tarafından alınmıştır.¹⁴

[10] www.icisleri.gov.tr [81 İl Valiliğine Lokanta, Restoran, Kafe vb. İşyerleri; Park, Piknik Alanları; Mesire Yerleri ve Giyim Pazarları Genelgesi]

[11] www.icisleri.gov.tr [Koronavirüs Ek Tedbirleri Genelgesi]

[12] www.icisleri.gov.tr [Koronavirüs ile Mücadele Kapsamında - Yeni Kısıtlama ve Tedbirler Genelgesi]

[13] www.cumhuriyet.com.tr [Kaymakamlık, İBB'nin Kürtçe Tiyatro Oyununu Yasakladı]

[14] www.gazeteduvar.com.tr [Kürtçe Tiyatro Oyunu 'Bêrû', Şanlıurfa'da da Yasaklandı]

Özel tiyatrolara destek kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı¹⁵ Devlet Tiyatrolarının sahnelerini 1 Aralık 2020-15 Haziran 2021 tarihleri arası dönem için, Covid-19 salgını nedeniyle açılış yapamayan özel tiyatroların kullanımına açmıştır.

Pandemi sürecinde tiyatro oyunları oynamaktan uzak kalmak istemeyen tiyatrocular ve birçok özel tiyatro online araçları kullanarak oyunlarını dijital¹⁶ yollardan izleyiciyle buluşturmaya çalışmıştır.

İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'nın¹⁷ "Evde Kalın Sahneden Uzak Kalmayın" sloganıyla duyurduğu bu gösterimler için; "Dünyaca zor bir dönemden geçtiğimiz şu günlerde ne mutluyuz ki Türkiye'den ve dünyadan birçok sanat kurumu, sanatçı, tiyatro ve dans topluluğu gösterileriyle, röportaj veya sohbetleriyle evlerimize konuk olmaya başladı. Daha önce İstanbul Tiyatro Festivali'ne de konuk olmuş Kumbaracı 50, La Colline Tiyatrosu gibi bazı tiyatrolar günlük kayıtlar ve sohbetler yayımlarken Schaubühne Berlin'den Münchner Kammerspiele'ye, NDT'den Mourad Merzouki'ye, Hareket Atölyesi Topluluğu'ndan Nilüfer Belediyesi Kent Tiyatrosu'na birçok topluluk ve sanatçı da gösterilerini tiyatro ve dans severlerin erişimine açtı" bilgilendirmesini yapmıştır.

Moda Sahnesi¹⁸ "Salgın nedeniyle alınan önlemler nedeniyle fiziki mekânda faaliyetlerini sürdüremeyen Moda Sahnesi ve Emek Tiyatrosu, yoluna çevrimiçi oyunlar, online söyleşiler ve seminerlerle devam ediyor" haberini paylaşmıştır.

Pandemi Sürecinde Tiyatrolara ve Tiyatro Emekçilerine Sağlanan Destekler

Pandemi döneminde özel tiyatrolara Kültür ve Turizm Bakanlığı ve bazı yerel belediyeler oyun satın alma yöntemiyle destek vermiştir. Ayrıca STÖ'ler ve platformlar tarafından oluşturulan dayanışma projeleri ile tiyatro emekçilerine destek sağlanmaya çalışılmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi 3 ay boyunca 500 TL, 650 TL ve 650 TL olmak üzere belli kriterler üzerinden bir kısım tiyatro emekçisine destek sağlamıştır.

500 TL

650 TL

650 TL

Salgın nedeniyle kapanan tiyatro çalışanlarına destek için ortaya çıkan "Dayanışmanın 100'ü Şiir Platformu"¹⁹, tiyatro ve sinema dünyasının usta isimlerini bir araya getirip 100 farklı şiir seslendirmiş, elde edilen gelirler işsiz kalan tiyatro emekçileri arasında paylaştırılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Özel Tiyatrolara devlet desteği yönetmeliği gereğince her yıl gerçekleştirdiği destek kapsamında pandemi nedeniyle bütçesini artırarak proje çağrısı yayınlamıştır. Fakat başvuru şartları arasında "vergi ve sigorta prim borcu bulunmaması" ve "Ticaret Odasına kayıtlı olmak" gibi koşulların olması birçok tiyatroların bu yardımdan faydalanmasını mümkün kılmamıştır.²⁰ Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan proje çağrısına 83 çocuk, 252 yetişkin ve 55 geleneksel kategoride toplam 390 özel tiyatro başvuru yapmıştır. Yapılan başvurulardan 328 projeye destek sağlanmış²¹, pandemi sürecinde ekonomik zorluklar yaşayan 62 özel tiyatroya nedeni açıklanmadan başvurularına destek sağlanmamıştır. Ayrıca vadesi geçmiş vergi ve sigorta prim borçları nedeniyle birçok özel tiyatro ve yönetmelikte yapılan değişiklik nedeniyle de birçok amatör tiyatro destekten yararlanamamıştır.

[15] www.basin.ktb.gov.tr [Devlet Tiyatrolarının Sahneleri Özel Tiyatrolara Açılıyor]

[16] www.benioku.com [Online ve Ücretsiz İzleyebileceğiniz Tiyatro Oyunları]

[17] www.tiyatro.iksv.org [Evde kalın, Sahneden Uzak Kalmayın]

[18] www.tiyatro.iksv.org [Evde kalın, Sahneden Uzak Kalmayın]

[19] www.dadanizm.com [Tiyatro Emekçileri için GüçlerBirliği: Dayanışmanın 100'ü Şiir]

[20] www.ozeltiyatrolarkultur.gov.tr

[21] www.mimesis-dergi.org [Kültür Bakanlığı Özel Tiyatrolara Yardım Listesini Açıkladı]

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın tartışmalı destek politikasına karşı Tiyatro Kooperatifi bir metin kaleme alarak Bakanlığın cevap vermesini istediği sorularını kamuoyu ile paylaşmıştır.²²

Desteklenen oyunların seçiminde kullanılan kriterler nelerdir?

Desteklenen oyunların seçiminde kullanılan kriterlere uyumluluğu değerlendiren kurulda görev alan kişi veya kurumlar kimlerdir?

Başvurusu olumlu sonuçlanan her bir tiyatroya ayrılan bütçe nedir, bütçenin aktarımı ne zaman yapılacaktır?

Kültür ve Turizm Bakanlığı, proje destek süreciyle ilgili bu vb. soruları cevapsız bırakarak sürecin şeffaflıktan uzak kalmasına neden olmuştur.

Ankara Büyükşehir Belediyesi tiyatro oyunlarını dijital araçlarında yayınlamakla desteklerde bulunacağını açıklamış ve "Pandemi sürecinde zor günler geçiren sanat ve sanatçılara desteğini sürdüren Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş 'Tiyatrolarımızı destekleyerek vatandaşlarımızın sanattan uzak kalmalarını da engelleyeceğiz' demiştir. Başkan Yavaş, sosyal medya hesapları üzerinden yaptığı duyuru ile 37 tiyatro oyununu ABB TV ve Başkent Mobil üzerinden yayınlacaklarını belirtmiştir.²³

Çalışma kapsamında Odak Grup görüşmesi yapılan AY, bu konuda yaşanan sıkıntıyı ve çifte standardı; "Özel tiyatroların kazançlarının önemli bir bölümü vergiye gittiği için emekçilere ya da üretim içinde yer alan üreticiye yok denecek kadar az bir gelir anlamına geliyor" şeklinde açıklamakta ve şunları eklemektedir: "Devlet küçük ölçekli butik tiyatro salonlarını göz ardı ederken marka diyebileceğimiz sermaye destekli salonları daha çok destekledi. Devletin sanatsal anlamda bu yaklaşımı da eşitsizlik yaratıyor. Pandemi döneminde devlet desteği ödenekleri eşit değildi. Devlet tarafından kurumlar ile yapılan görüşmelerde popüler isimler, büyük sermayeli tiyatrolar, holdingler altında yer alan salonlar daha çok itibar gördü. Aynı ortak sorunları herkes adına konuşurken bir yok sayılma söz konusu, butik tiyatro salonları, gençlik tiyatroları, tiyatro alanındaki diğer emekçiler hiçe sayıldı."

25 yıldır İstanbul'da tiyatro mesleğini yapan ve Odak Grup görüşmesine katılan M.S.S. "Geçmişten zaten birikmiş olarak gelen vergi ve sigorta borçları pandemide tamamen çözümsüz hale geldi" diyerek "pandemi sürecinin butik özel tiyatrolar ve buralarda çalışan tiyatro emekçilerini yaşamlarını devam ettirme konusunda oldukça sıkıştırdığını" eklemiştir.

25 yıllık tiyatro oyuncusu Özlem Kalkan, Cumhuriyet gazetesindeki röportajında, Mart 2020'den bu yana sahneye çıkmadığını dile getirerek pandemi sürecinde yaşadıklarını şu sözlerle anlatmıştır:²⁴

"Pandemi sürecinin, ödenekli- ödeneksiz tiyatrolarda çalışan bütün sanat emekçilerinin, -burada sadece tiyatrocuların bahsetmekte doğru değil- Yaşadığımız süreçte hem psikolojik olarak hem fiziksel

[22] www.cumhuriyet.com.tr [Tiyatro Kooperatifi'den Özel Tiyatrolara Destek Paketi Açıklaması]

[23] www.ankara.bel.tr [Başkan Yavaş'tan Bir Destek de Tiyatrolara]

[24] www.cumhuriyet.com.tr [Sanatçılardan Bakanlığa Çağrı: 'Süreç Böyle Devam Ederse Yok Olup Gideceğiz']

olarak işlevimizi yavaşça kaybetmeye başladığımızı düşünüyorum. Bu süreç 6 ay daha devam ederse yok olup gideceğiz. Devletin bizleri görmesini, yok saymamasını istiyoruz. Şu ana kadar yapılan yardımlar sadece tiyatro yapımcılarını ve tiyatro sahiplerini kurtarmak amaçlıydı. Bizler yapımcılara hizmet eden emekçiler olarak yine ortadayız. En azından sağlık sigortalarımızın veya sağlık güvencelemimizin devlet tarafından karşılanmasını talep ediyoruz."

Pandemi ile mesleğini yapamayan bir başka örnekte, İstanbul'da geçimini sağlamak için aynı zamanda bir kafede garsonluk yapan ödüllü oyuncu Cenk Dost Verdi tiyatro emekçileri olarak yaşadıkları sıkıntılara dikkat çekmek için Moda sahnesi önünde susma eylemi yapmıştır.²⁵

Devlet Tiyatrosu dekoratörü Ali Cem Köroğlu, ihmaller ve bürokratik hatalar neticesinde coronavirus nedeniyle hayatını kaybetti. Bu durum pandemi sürecinde gerek ödenekli gerekse de bağımsız tiyatro emekçilerinin güvende olmadıklarının bir başka örneği olmuştur.²⁶

Tiyatro Üreticileri ve Yapımcıları Derneği Başkanı Hasan Tanay, Güçlü Anadolu gazetesine verdiği demeçte²⁷ yaşanan ayrımcı uygulama ve hak ihlallerinin sadece özel tiyatrolara sağlanan desteklerdeki eşitsizlikle sınırlı olmadığını, "Sahne önü ve sahne gerisinde çalışan kişilerin düzenli olarak sigortaları yatmadığı için kısa çalışma ödeneği de [KÇÖ] alamadığını" belirterek sorunun çok boyutlu olduğuna ortaya koymuştur.

Pandemi koşullarına yenik düşen Ankara'nın tarihi ve birikimi Ankara Sanat Tiyatrosu 58 yıldır kullandığı sahneye veda etmek zorunda kalmıştır,²⁸

Pandemi sürecinde oyun sahneleyemeyen ve kira borçlarını ödeyemeyen İstanbul Öykü Sahne kapanmak zorunda kalmıştır,²⁹

Toy İstanbul Tiyatro sahnesi, pandemi koşullarına dayanamadığı için kapanma kararı almak zorunda kalmıştır,³⁰

Butik tiyatro sahnesi "Küçük Salon", kira borçları nedeniyle kapanacağını duyurmuş, sahnenin sosyal medya hesabından yapılan açıklamada "Mücadelesini verirken birçok yol denedik. Yazık ki her parça elimizde kalıyor, yeterli olmuyor" denmiştir.³¹

[25] www.sozcu.com.tr [Ödüllü Oyuncu Önce Garson Oldu, Şimdi de Susma Eylemi Başlattı]

[26] www.cumhuriyet.com.tr [Devlet Tiyatroları Dekoratörü Ali Cem Köroğlu Koronavirüs Nedeniyle Hayatını Kaybetti]

[27] www.gucluanadolugazetesi.com [Tiyatrocular Yalnız Bırakıldı]

[28] www.birgun.net [58 Yıllık Tarih Yok Oldu]

[29] www.evrensel.net [Öykü Sahne, Pandemiye Ödeyemediği Kira Borçları Nedeniyle Kapanıyor]

[30] www.birgun.net [Pandemi Şartlarına Dayanamayan Toy İstanbul Kapanıyor]

[31] www.cumhuriyet.com.tr [Koronavirüs Pandemisi Tiyatroyu Vurdu: Küçük Salon Kapanıyor]

02

2. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

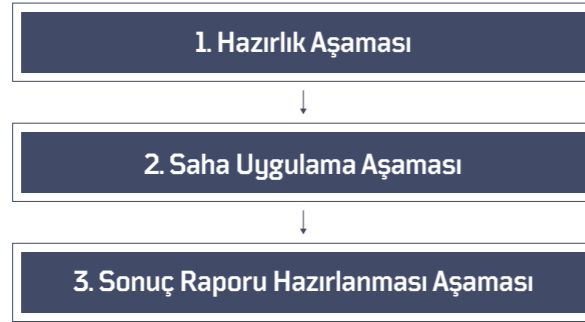
Covid-19 pandemisiyle birlikte getirilen tedbirler ve kısıtlamalar kapsamında Türkiye'de tiyatro emekçilerinin yaşadıkları hak ihlalleri artmış ve tiyatro sektöründe çalışanlar temel gereksinimlerini karşılayamaz duruma gelmiştir.

Çalışmanın temel amacı, Covid-19 pandemisi sürecinde, salgının yayılmasını engellemek adına alınan tedbirler ve kısıtlamalar neticesinde tiyatro salonlarının kapatılmasıyla birlikte işlerini yapamayacak ve gündelik ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelen devlet, özel ve şehir tiyatrolarında birçok kademede ve farklı işlerde çalışan tiyatro emekçilerinin yaşadıkları sorunları ve uğradıkları insan hakları ihlallerini görünür hale getirmektir.

Ve nihayetinde, ulusal mevzuatta ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinde devlete sorumluluk olarak verilmiş olan "vatandaşın sağlık ve esenliğinin korunması" sorumluluğunu tekrar hatırlatmak ve başta hükümet olmak üzere devletin diğer yetkililerini sorumluluklarının gereğini yapmaya çağırarak çalışmanın temel amacıdır.

2.1 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Amacı Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'de tiyatro emekçilerinin maruz kaldıkları hak ihlallerini izlemek, bu konuda farkındalık yaratmak ve hak ihlallerinin giderilmesi konusunda ilgili kurumların sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamak olan çalışmanın uygulama yöntemi **3 aşama** şeklinde planlanmıştır.

Hazırlık Aşaması

Hazırlık aşamasında çalışmada görevlendirilmiş uzmanlar tarafından tiyatro sektöründe farklı kademelerde çalışan kişilerle ön görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilerek saha araştırmasında kullanılacak anket soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan anket soruları dernek yöneticilerinin katıldığı toplantıda değerlendirilmiş ve anket sorularına son şekli verilmiş ve online anket hazırlanmıştır. Online anket sahada 15 kişilik örneklem grubunda değerlendirilmiş ve eksiklikler tamamlanmıştır. Çalışmanın uzmanları tarafından, nitel araştırma yapılacak odak grup görüşmeleri için tiyatro emekçileri belirlenmiş ve görüşme konu başlıkları tespit edilmiştir.

Saha Uygulama Aşaması

Pandemi sürecinde tiyatro emekçilerinin uğradıkları hak ihlallerini tespit etmek amacıyla 150 kişinin katılımıyla anket çalışması yapılmıştır. 21 kişinin katılımıyla Odak Grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri için katılımcılar, görüşme öncesinde, odak grup görüşmesi ve görüşmenin amacı hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilmiş ve önceden hazırlanmış "yarı-yapılandırılmış" görüşme soruları katılımcı-

lara sırasıyla yöneltilmiştir. Anket sorularının cevaplanmasında ve odak grup görüşmeleri için katılımcıların belirlenmesinde farklı coğrafi bölgelerin temsilinin sağlanması esas alınmıştır.

Gündelik basın arşivi taranmış ve tiyatro emekçilerinin bu süreçte yaşadıkları hak ihlalleriyle ilgili haberler incelenmiştir. Pandemi sürecinde tiyatro emekçilerinin hak kayıplarını ortadan kaldırmak, hak ihlallerini engellemek konusunda farklı ülkelerdeki deneyimler araştırılmış ve Türkiye'deki verili duruma karşılaştırılmıştır.

Sonuç Raporu Hazırlanması Aşaması

Sonuç raporunun hazırlanmasında anket çalışmasından elde edilen nicel verilerin analizi, odak grup görüşmelerinde elde edilen sözlü anlatılar ve farklı ülkelerdeki deneyimler kullanılarak analiz yapılmıştır. **Yapılan analiz sonucunda hazırlanan rapor;**

Demografik verileri,

Pandemi öncesi ve pandemi sürecindeki ekonomik, sosyal güvence, istihdam, psikoloji gibi konulardaki durumları,

Pandemi sürecinde devletin yaptığı/yapması gereken çalışmalara dair değerlendirmeleri,

Farklı ülkelerdeki deneyimleri,

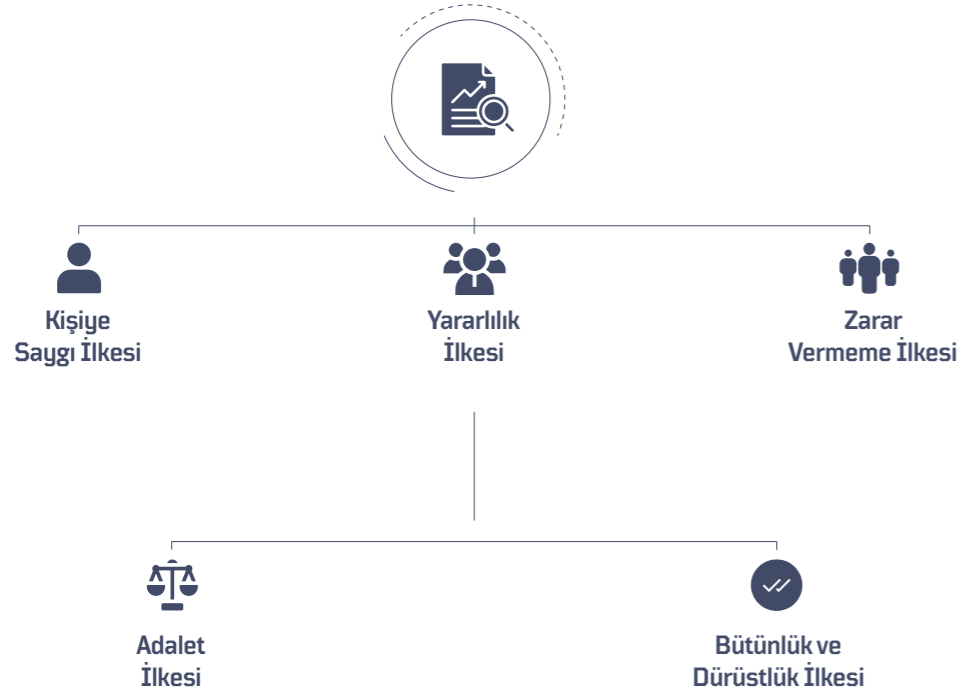
Tiyatro emekçilerinin yerel ve merkezi yönetimlerden beklentilerini/devletin sorumluluklarını içeren bölümlerden oluşmuştur.

2.2 ETİK ÇERÇEVE

Araştırmamızda, kişilerin görüşlerinin yansıtıldığı çalışmalarda gözetilmesi gereken evrensel ilkelere uyularak hareket edilmiştir.

Bu doğrultuda gerek anket ve odak grup görüşmelerine katılan kişiler gerekse de bütün tiyatro emekçileri için çalışmanın bütününde aşağıdaki ilkeler gözetilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerden kişisel bilgiler talep edilmemiş ve e-posta adreslerini yazmaları kişilerin tercihine bırakılmıştır.

Soruların analizinde tek tek katılımcılar üzerinden bir değerlendirme yapılmamış ve sorulara verilen cevaplar toplu olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcıların sorulara verdikleri cevapların tamamı veya bir bölümü, sonuçları analiz eden uzmanların dışında hiçbir şekilde üçüncü taraflarla paylaşılmamıştır.

Odak grup görüşmesine katılan katılımcıların değerlendirmeleri rapora aktarılırken kişilerin isimleri ve görüntüleri kullanılmamıştır. Kişilerin isimleri rapora kodlanarak aktarılmıştır.

2.3 ÇALIŞMANIN BARINDIRDIĞI RİSKLER

Anket çalışması online olarak yapılmıştır. Online çalışmalarda yaşanma ihtimali olan katılımcıların cevaplarının doğruluğunu test etmede yaşanan handicap bu çalışmada da yaşanmıştır. Çalışma katılımcılarının demografik bilgilerinin ve sorulara verilen cevapların doğruluğu ve tutarlılığı kontrol edilememiştir.

Fakat elde edilen veriler gazete vb haberleriyle, pandemi öncesinde ve pandemi sürecinde bu alanda yapılan diğer araştırma verileriyle, odak grup görüşmelerinde elde edilen verilerle ve kişisel anlatım ve tanıklıklarla beraber değerlendirilerek oluşabilecek risk durumu dolaylı olarak telafi edilmiştir. Ayrıca dönemsel müdahalelerle bölgesel katılım çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

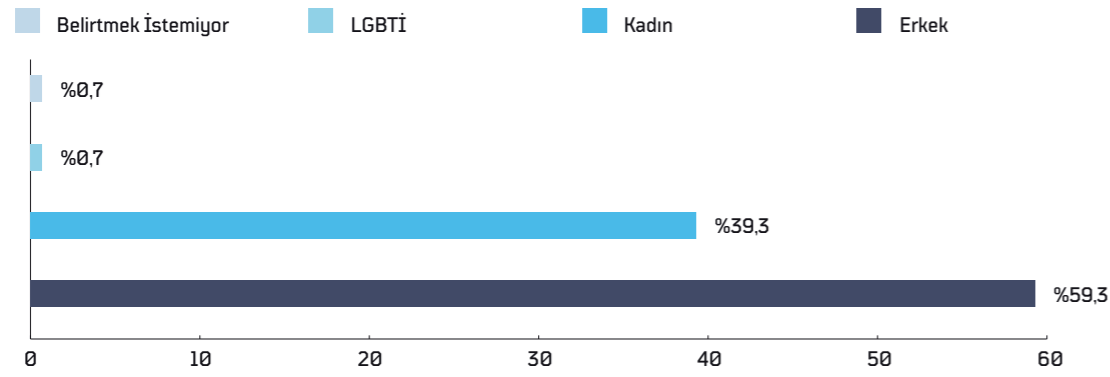

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMESİ

Çalışmanın bulgu değerlendirmesi 150 kişiyle yapılan anket ve 21 katılımcıyla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin beraber değerlendirilmesi şeklinde yapılmıştır.

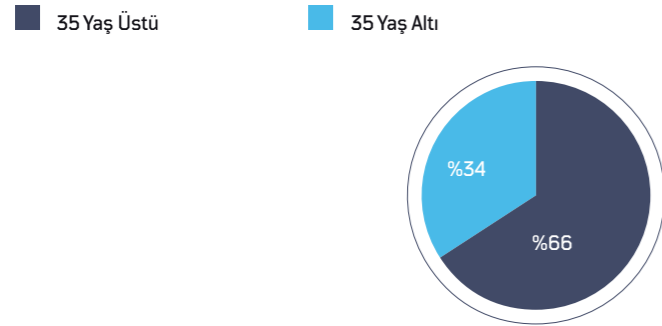
3.1 DEMOGRAFİK VERİLER VE PANDEMİ ÖNCESİ DURUM

Çalışmaya katılan 150 tiyatro emekçisinin 89'u [%59,3] erkek, 59'u [%39,3] kadın, 1 LGBTİ+ ve 1'i de cinsiyetini belirtmek istemeyenlerden oluşmuştur.

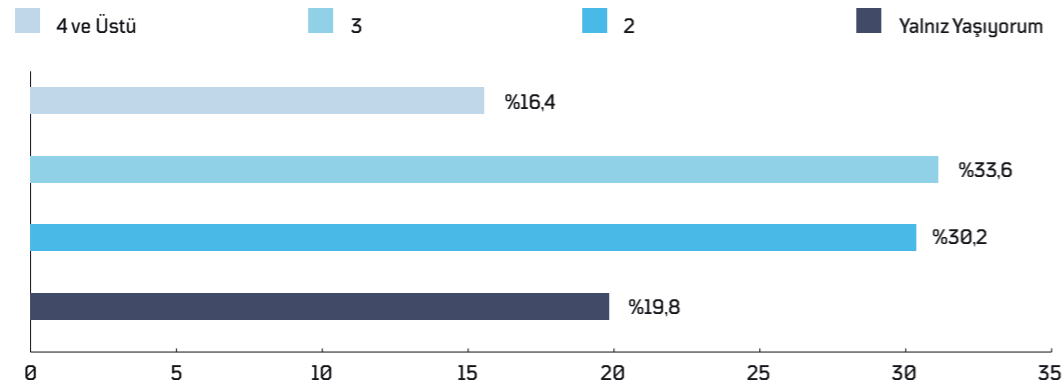

Şekil 2: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Anket çalışmasına katılan tiyatro emekçilerinin %66'sı 35 yaş üzerindedir. Diğer bir anlatımla tiyatro alanında uzun zamandır emek harcayan ve deneyimli olan bir katılımcı profili söz konusudur.

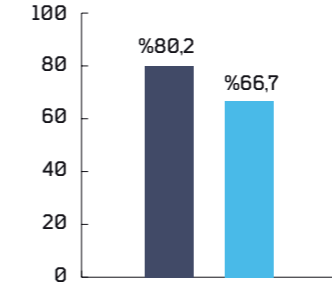
Söz konusu toplamın 1/3'ü evli değilken bir hanede yalnız yaşayanların oranı sadece %19,8'dir. %30,2'si aynı hanede 2 kişi yaşarken, %33,6'sı 3 kişi ve %16,4'ü de 4 ve daha fazla kişiyle beraber yaşamaktadır.

Şekil 3: Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

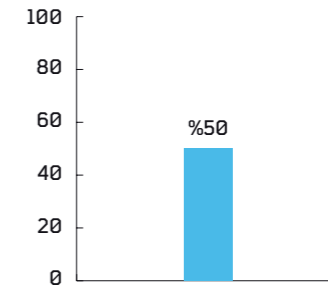
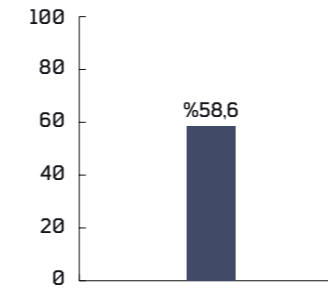
Odak Grup görüşmesine katılan tiyatro emekçisi MA. "Pandemi sürecinde mesleğim dışında başka işlerle geçimimi sağlamaya çalışıyorum. Devletten bu süreçte destek almadım. Ablamla birlikte aileme ait bir evde yaşıyorum, ekonomik desteği de ailemizden alıyoruz. Sağlık güvencem babam üzerinden" değerlendirmesini yapmıştır. Bu değerlendirme, tiyatro emekçilerinin %66,7'si evli değilken %80,2'sinin yaşadıkları haneji başkalarıyla paylaşmalarının nedenini açıklamaktadır.

■ Yaşadıkları Haneji Başkalarıyla Paylaşmalarının Nedenini Açıklamayanların Oranı ■ Evli Olmayan

Türkiye İstatistik Kurumu'nun [TÜİK] 2019 yılı "Nüfus ve Konut Araştırması"^[32] verilerine göre Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğü 3,35 kişidir. Tiyatro emekçilerinin yarısı ortalama hane halkı kişi sayısından daha kalabalık evlerde yaşamak zorunda kalmaktadır. Bununla beraber tiyatro emekçilerinin %58,6'sı kiralık evde oturmakta ve yaklaşık %50'sinin hane halkı aylık geliri 3.500TL'nin, yaklaşık olarak asgari ücretin altındadır.

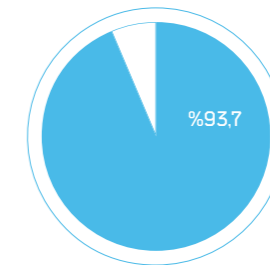
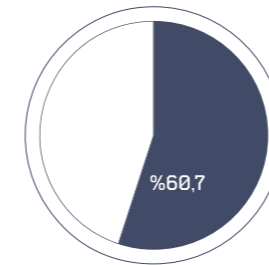
■ Kiralık Evde Oturanların Oranı ■ Aylık Hane Geliri 3.500 TL'nin Altında Olanlar

Tiyatro Emekçilerinin Eğitim Durumlarına Dair Veriler

Çalışmaya katılanların %60,7'si üniversite mezunudur. Katılımcıların %93,7'si ise lise ve önlisans eğitimi almışlardır.

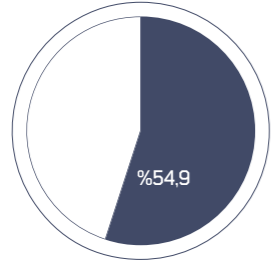
■ Üniversite Mezunu ■ Lise ve Önlisans Mezunu

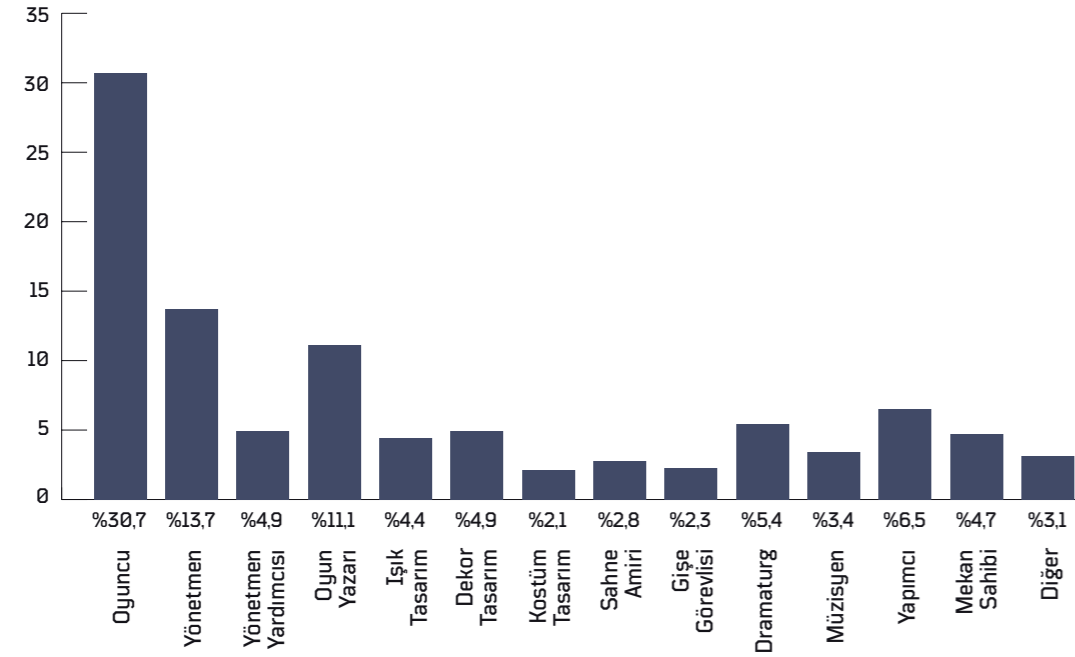
[32] www.tuik.gov.tr

Tiyatro emekçilerinin lisans ve üstü derecede eğitim alanların %54,9'u konservatuar, tiyatro veya sahne sanatları bölümünden mezun olmuşlardır. Diğer bir ifadeyle tiyatro emekçilerinin yarısına yakını eğitim aldıkları alanın dışında bir meslek olarak tiyatro alanıyla uğraşmaktadırlar.

■ Konservatuar, Tiyatro veya Sahne Sanatları Mezunlarının Oranı

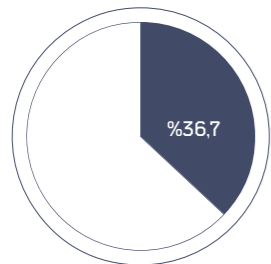
Konservatuar, tiyatro veya sahne sanatları bölümlerinden mezun olanların toplam katılımcılar içindeki oranı ise %41,3'tür. Çalışmaya katılanların %24,7 ile yaklaşık ¼'ü tiyatro mesleğini usta-çıraklık ilişkisiyle öğrenmiştir.

Şekil 4: Katılımcıların Mesleki Dağılımı

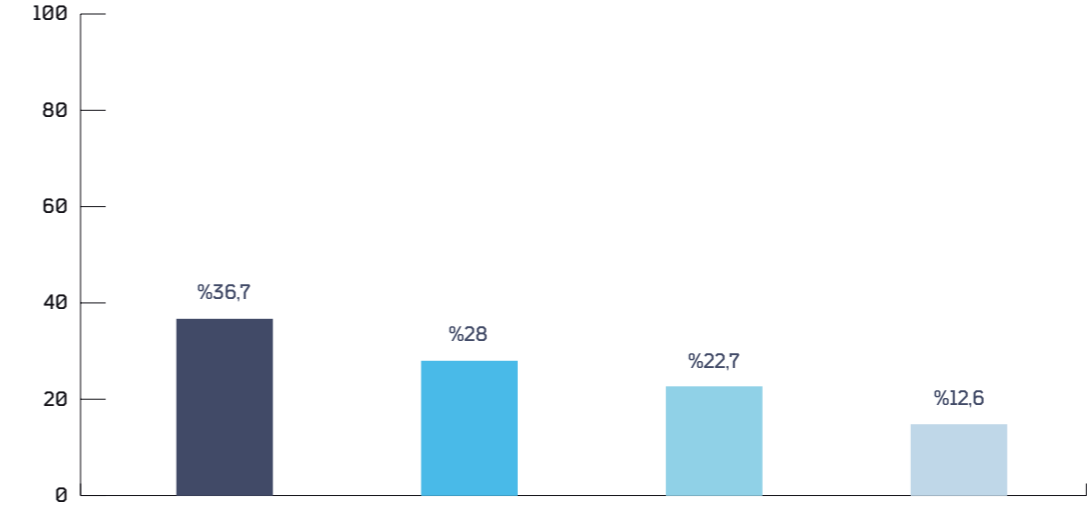
Çalışmaya katılan tiyatrocuların %30,7'si oyuncu, %13,7'si yönetmen, %11,1'i oyun yazarıdır. Bunları yönetmen yardımcısı, yapımcı dramaturg ve diğer konumlarda çalışanlar takip etmiştir. Çalışma katılımcılarının 1/3'ünden fazlası, %36,7'si özel tiyatrodaki oyun başına yevmiye olarak çalışmaktadır. Katılımcıların %28'i ise bağımsız çalışmaktadır. Bu çalışma şekillerinin özelliği ise sürekli ve belirli bir ekonomik gelirin olmaması ve sosyal güvenceden yoksun olmaktır.

■ Özel Tiyatrodaki Oyun Başına Yevmiye Alarak Çalışanların Oranı

Odak Grup görüşmecisi AY: "Tiyatro emekçileri uzun süredir yevmiye usulü çalıştıkları için gelirleri yok sosyal güvenceleri yok." diyerek bu durumu teyit etmektedir. M.S.S. ise "25 yıldır bu mesleğin içerisindeyim ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın destek çağrısına başvurmak için ilk defa sigorta kaydımı yaptım" diyerek alandaki güvencesizliği göstermektedir.

■ Özel Tiyatrodaki Oyun Başına Yevmiyeli
■ Bağımsız Çalışan Oyuncular
■ Tiyatro Alanında Gelir Elde Edecek Şekilde Çalışmayan
■ Ödenekli Tiyatrodaki Kadrolu
■ Ödenekli Tiyatrodaki Kadrosuz ve Oyun Başına Yevmiyeli
■ Özel Tiyatrodaki Sözleşmeli

Şekil 5: Katılımcıların Çalışma Şekilleri

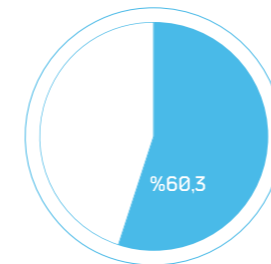
Tiyatro emekçilerinin sürekli gelir gibi sosyal güvenceden de yoksun oluşlarını çalışmaya katılan tiyatro emekçileri de onaylamıştır. Katılımcıların %71,6'sı herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığını belirtmiştir. Bu durum pandemi sürecinde işsiz kalan tiyatrocuların İşsizlik Sigortası, Kısa Çalışma Ödeneği [KÇÖ], sağlık hizmetleri gibi haklardan faydalanamamalarına ve pandemi koşullarında sağlık ve yaşam haklarının tehlikeye atılmasına neden olmaktadır.

Her yıl Kültür ve Turizm Bakanlığına devlet desteği ödeneğinden ve projelerden yararlanmak için başvuruda bulunan 400 özel tiyatro bulunurken bu sahnelerde çalışan sigortalı sayısının sadece 300 kişi olması yaşanan hak ihlalinin boyutunu gözler önüne sermektedir.

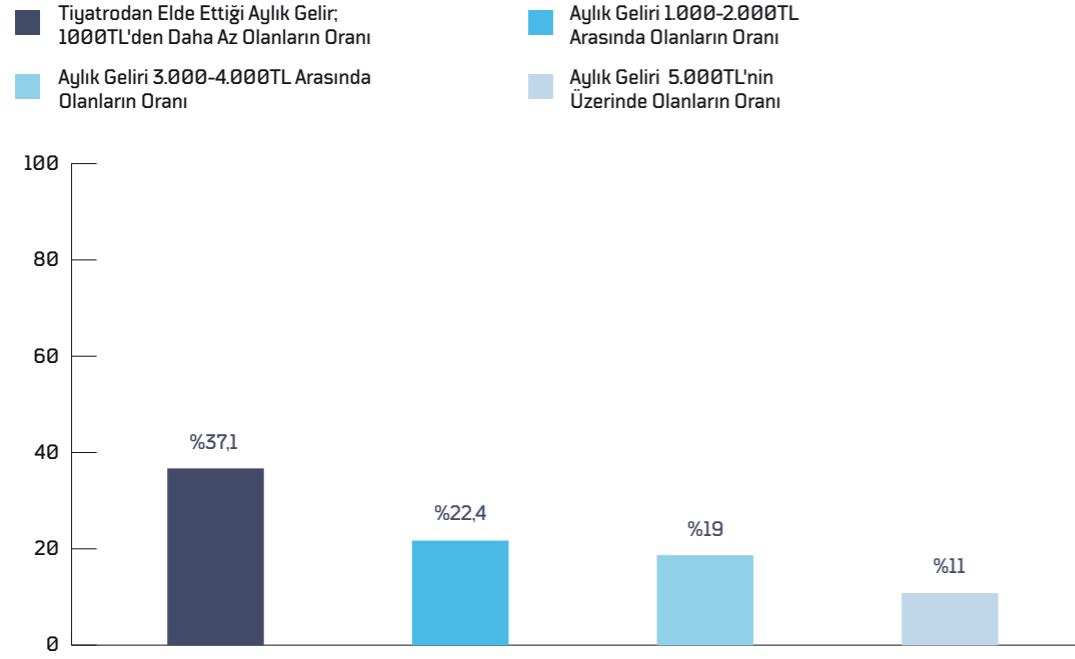
BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi [ICESCR], sözleşmeye taraf devletlere, herkesin çalışma hakkının tanınması ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirlerin alınmasını görev olarak vermiştir. Türkiye tarafından bu sorumluluğun gereklerinin yapılmadığı pandemi sürecinde tiyatro emekçilerinin yaşadıkları hak ihlalleriyle görünür hale gelmiştir.

Sürekli ve ihtiyaçları karşılayacak bir gelirden yoksun olmak, tiyatro emekçilerinin pandemi öncesinde de başka işlerde çalışmak zorunda kalmalarına neden olmuştur. Çalışmaya katılan tiyatrocuların %60,3'ü tiyatro dışında gelir getirici başka bir işte çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

■ Çalışmaya Katılan Tiyatrocuların Tiyatro Dışında Gelir Getirici Başka Bir İşte Çalışmak Zorunda Kalanların Oranı

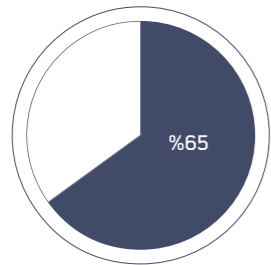

Tiyatro emekçilerinin gelir düzeyleri başka işlerde çalışmak zorunda kalmalarının nedenini açıklamaktadır. Çalışmaya katılan tiyatro emekçilerinin tiyatro uğraşısından elde ettikleri aylık kişisel gelirleri şu şekildedir;

Tiyatro emekçilerinin %58,6'sının kiralık evde oturması, yaklaşık %50'sinin hane halkı aylık gelirinin 3.500TL'nin altında ve %59,5'inin aylık kişisel gelirlerinin 2.000TL'nin altında olması tiyatro emekçileri için yoksulluk durumu yaratmaktadır. Üretimleriyle toplumsal olarak önemli roller üstlenmelerine ve toplumun çoğunluğu için rol model olarak kabul edilmelerine rağmen tiyatro emekçileri ağır ekonomik şartlar altında gereksinimlerini karşılamaya ve sanatsal üretimlerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Tiyatro emekçileri temel insani gereksinimlerini dahi karşılamaktan uzak ve derin yoksulluk durumuyla karşı karşıyadırlar. Bu durum, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 25. maddesinde belirtilen "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir." ilkesinin ve **Avrupa Sosyal Şartı**'nın³³ 4. maddesinde yer alan, "Tüm çalışanların, kendileri ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlamak için yeterli ve adil bir ücret alma hakkı bulunmaktadır." ilkesinin devlet tarafından sağlanmadığını ve bu hakların ihlal edildiğini göstermektedir. Tiyatro emekçilerinin kayıt dışı ve güvencesiz çalışmalarının diğer bir sonucu ise alanda örgütlülüğün düşük olmasıdır. Çalışmaya katılan tiyatro emekçilerinin %65'i herhangi bir sendika, dernek, vakıf veya mesleki kuruluşa üye olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların güvencesiz çalışma oranlarının yüksek olması örgütlü olanların önemli bir kısmının dernek, vakıf gibi yerlere üye olduklarını, ekonomik ve sosyal haklar yönünden kazanım sağlayacak sendikal örgütlülüğün düşük olduğu değerlendirilmesini yapmaya olanak vermektedir.

Herhangi Bir Sendika, Dernek, Vakıf veya Mesleki Kuruluşa Üye Olmayan Tiyatro Emekçisinin Oranı

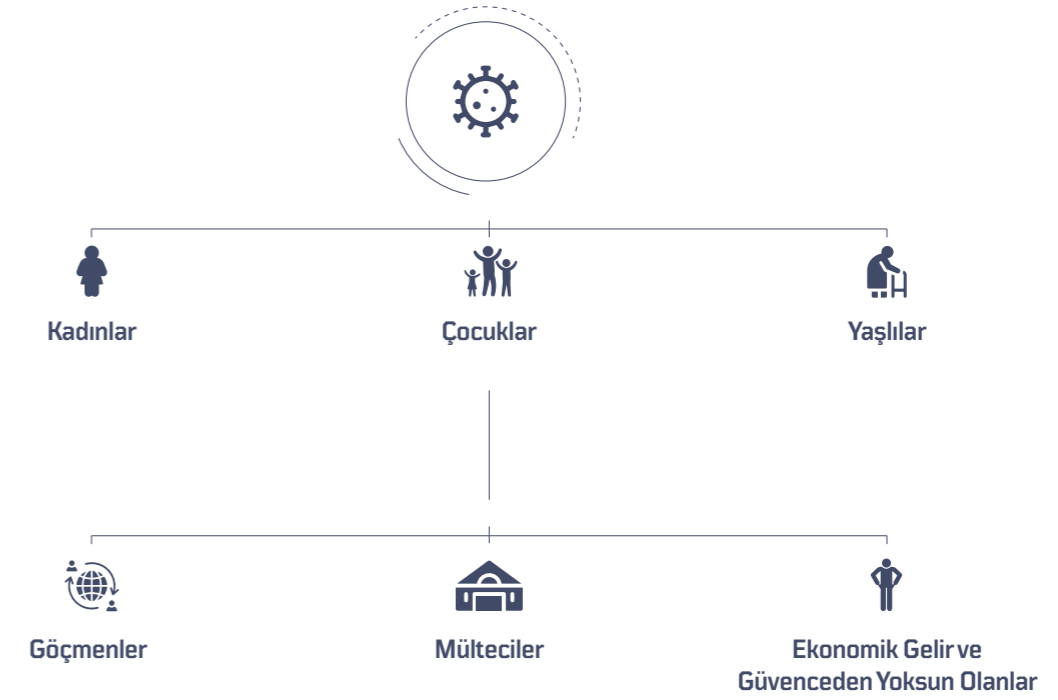

[33] www.tbmm.gov.tr [Avrupa Sosyal Şartı]

Pandemi sürecinde örgütlenme çalışmasına başlayan Patronların Ensesindeyiz Kültür Sanat Emekçileri Dayanışma Ağı üyeleri "Kültür sanat emekçileri yoksullaşırken, emeğe bir türlü sıra gelmediğini, kayıtsız, sigortasız çalıştırıldıklarını, bunlara karşı mücadele etmek için bu ağı kurduklarını" dile getirdiler.³⁴

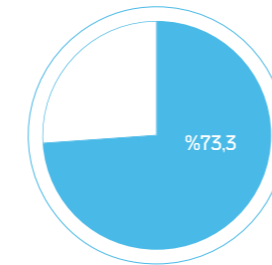
3. 2 PANDEMİ SÜRECİ VE TİYATRO EMEKÇİLERİ

Covid-19 pandemisi 1 yılı aşkın süredir toplumun dezavantajlı kesimlerini diğer kesimlere göre eşsiz bir şekilde etkilemektedir. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, göçmen ve mülteciler, ekonomik gelir ve güvenceden yoksun olanlar pandeminin yıkıcı etkilerini yaşayan kesimlerdir.

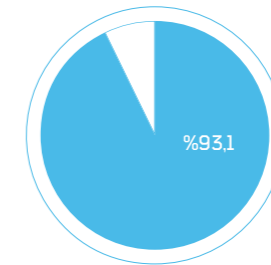

Tiyatro emekçileri de ekonomik gelir ve güvenceden yoksun olarak pandemiyi yarattığı şartlarda "yaşam savaşı" vermeye çalışmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [UNDP] "**pandemi dalga dalga yayılıyor, baş etme gücü en düşük olan insanları ezebilecek güçtedir**"³⁵ uyarısını yapmaktadır. Tiyatro emekçilerinin %73,3'ünün pandemi sürecinde işlerini kaybetmeleri ve %93,1'inin de aylık kişisel gelirlerinin azalması bu değerlendirilmeyi doğrulamaktadır.

Pandemi Sürecinde İşini Kaybeden Tiyatro Emekçisi Oranı

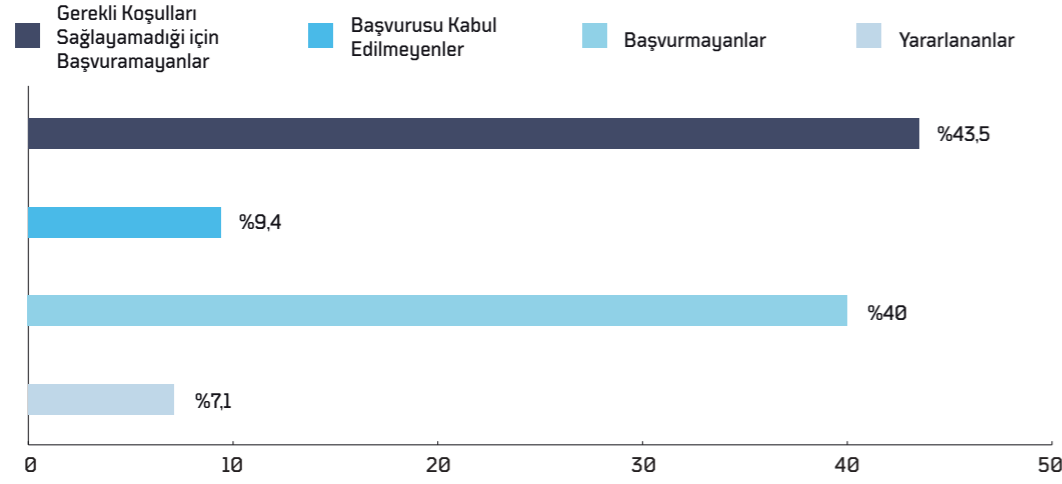
Pandemi Sürecinde Aylık Kişisel Geliri Azalan Tiyatro Emekçisi Oranı

[34] www.gazetekadikoy.com.tr [Hikayelerimiz Farklı ama Çözüm Ortak]

[35] www.tr.undp.org [COVID-19 Pandemisi | İnsanlık COVID-19 ile Baş Edebilmek için Liderlik ve Dayanışmaya İhtiyaç Duyuyor]

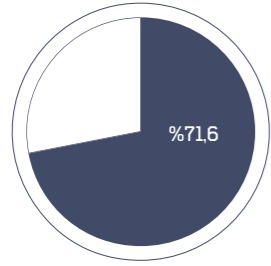
Odak Grup görüşmesine katılan E.T. "İlkokulda babamdan aldığım harçlığı bu meslektan kazanamıyorum ya da devlet yardım olarak bana vermiyor", S.C.Ç ise "Annem ile yaşıyorum. Geçimimi annem, eş dost akraba sayesinde sağlıyorum" diyerek yaşanan zorluğun ve hak ihlalinin boyutunu göstermişlerdir.

Şekil 6: İşsizlik Ödeneğinden Yararlanma Durumu

Tiyatro çalışanlarının %73,3'ü pandemi döneminde işsiz kalırken bunların sadece %7,1'i İşsizlik Ödeneğinden [İÖ] faydalanabilmiştir. Tiyatrocuların %71,6'sının pandemi öncesinde sosyal güvencelerinin olmaması ve sigorta primlerinin yatırılmaması salgın şartlarında işsizlik ödeneğinden faydalanamamalarına neden olmuştur.

Pandemi Öncesinde Sosyal Güvencesi Olmayan Tiyatro Emekçilerinin Oranı

Pandemi öncesi dönemde çalışma koşulları ve sigorta primi ödenmesine bakılmaksızın işsizlik ödeneğinden faydalanılması konusunda hükümetin geçici bir düzenleme yapmaması tiyatro emekçilerini ekonomik gelirden yoksun kalma ve temel ihtiyaçlarını karşılayamama şartlarına sokmuştur.

Şirketleri işçi maaşlarının ödenmesi konusunda rahatlatmak amacıyla Kısa Çalışma Ödeneğinden [KÇÖ] yararlanma koşullarını esneten ve şirketlere yönelik kanunda öngörülen denetimleri pandemi-den dolayı yapmayan ve bu yönde yasal düzenleme yapan hükümet, tiyatro emekçileri söz konusu olduğunda bu düzenlemeden imtina etmiş, emekçileri pandemi şartlarında kendi başlarına bırakmıştır.

Oyuncular Sendikası³⁶ bu uygulamaya ve tiyatro emekçilerinin yok sayılmasına tepki göstererek "... anlamakta güçlük çekiyoruz, tam 1 yıldır, gerçek, kapsayıcı ve düzenli desteklerden mahrum, ekonomik olarak tükenmiş olan profesyonel ve amatör olarak tiyatrodan çalışan kültür ve sanat çalışanlarının ne yapması beklenmektedir?" diye sormaktadır.

[36] www.twitter.com/oyuncusendika [Yine Görünmez Olduk]

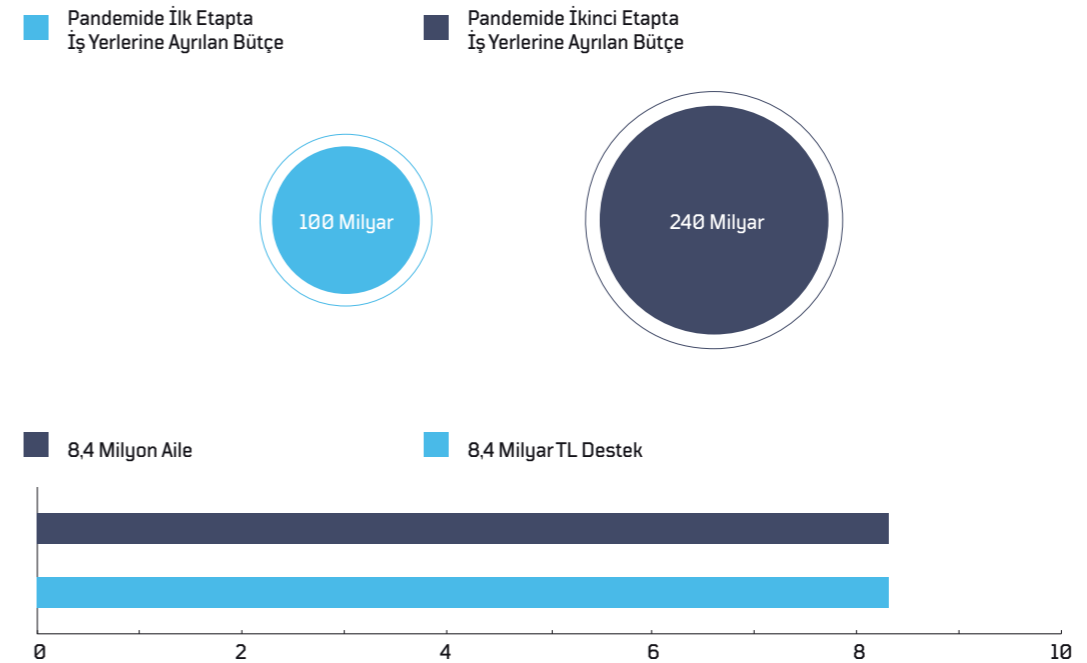

www.oyuncularsendikasi.org

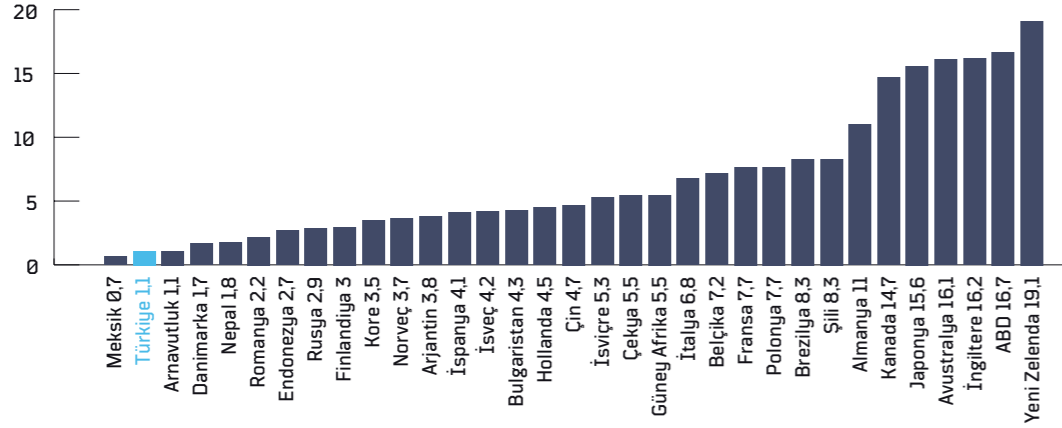
Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de halka, yoksullara doğrudan kaynak aktarma sınırlı oranda gerçekleşmiş, açıklanan "destek paketlerinde" çoğunlukla şirketlere doğrudan kaynak aktarılması tercih edilmiştir.

Hükümet tarafından 18 Mart tarihinde açıklanan "Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi"yle işyerlerine 100 milyar TL destek sağlanırken, ekonomik gelirden yoksun olanlara ise yeni paketlerin açıklanmasını beklemek kalmıştır.

Pandeminin başlangıç döneminde hükümet tarafından açıklanan "Ekonomik İstikrar Kalkanı" paketiyle işyerlerine yönelik kaynak önce 100 milyar lira daha sonra yapılan eklemeye de 240 milyar liraya çıkarılırken, halka doğrudan aktarılan kaynak ise 8,4 milyar lirada kalmıştır. 8,4 milyon aileye 8,4 milyar lira destek sağlanırken 1 yıl süresince aile başına sağlanan destek ortalama 1000 TL olmuştur.

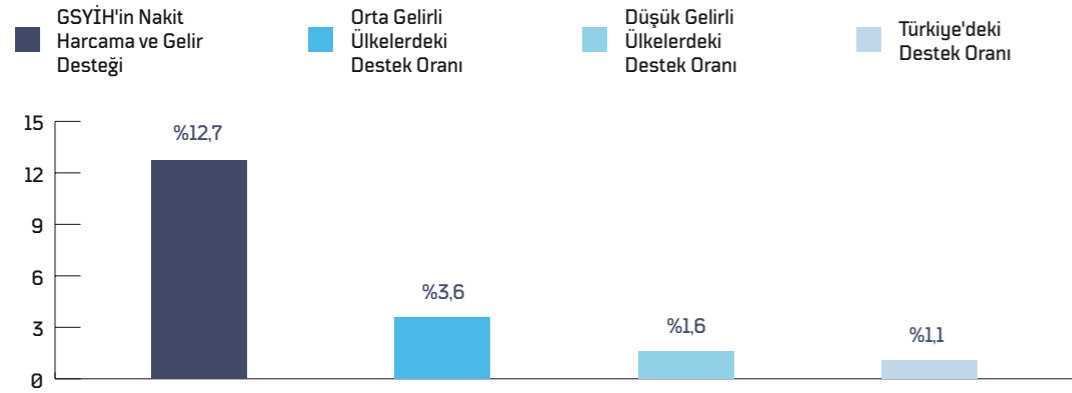

DİSK-Araştırma Merkezi [DİSK-AR] tarafından hazırlanan "Dünyada ve Türkiye'de Covid-19'un Sosyal ve Ekonomik Etkileri ile Mücadeleye Ayrılan Kaynaklar"³⁷ raporuna göre Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye Meksika'dan sonra vatandaşa en az nakit desteği sağlayan ülke olmuştur. Ayrıca, toplam ekonomik destek için yurttışa sağlanan nakdi destekte de dünya sonuncusu olmuştur.

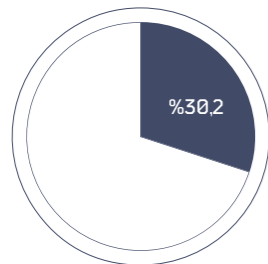
Şekil 7: Covid-19 ile Mücadelede Sağlık Dahil Nakit Harcamaların ve Gelir Desteklerinin GSYİH İçindeki

Araştırmaya göre zengin ülkeler yurttışlarına GSYİH'nın %12,7'si düzeyinde nakit harcama ve gelir desteğinde bulunurken, bu oran orta gelirli ülkelerde %3,6, yoksul ülkelerde ise %1,6 olmuştur. Türkiye'de ise pandemi döneminde nakit harcama ve gelir desteği olarak GSYİH'nın sadece %1,1'i kadar pay ayrılmıştır.

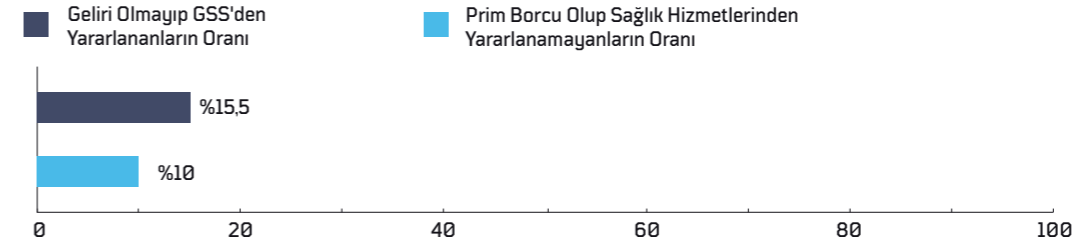
Buna göre pandemi sürecinde Türkiye halka yoksul ülkelerin vatandaşları için ayırdığı kaynaktan daha az kaynak ayırmıştır. Tiyatro emekçilerinin %71,6'sının pandemi öncesinde sosyal güvencelerinin olmaması, bu kesimin salgından korunma ve sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda zorluklar yaşamalarına neden olmuştur. Tiyatrocuların %30,2'si, 1/3'ü sağlık hizmetlerinden faydalanmak için anne/babalarının sigortasından yararlanmak zorunda kalmışlardır.

Sağlık Hizmetlerinde Aile Yakınlarının Sigortalarından Yararlanan Kişilerin Oranı

[37] www.arastirma.disk.org.tr/ [Covid-19 Harcamaları Raporu, Ocak 2021]

Katılımcıların %15,5'i geliri olmadığı için Genel Sağlık Sigortası [GSS] kapsamında sağlık hizmetlerinden faydalanırken, %10'luk bir kesim ve özellikle butik tiyatro sahipleri prim borçları olduğu için sağlık hizmetlerinden faydalanamamışlardır.

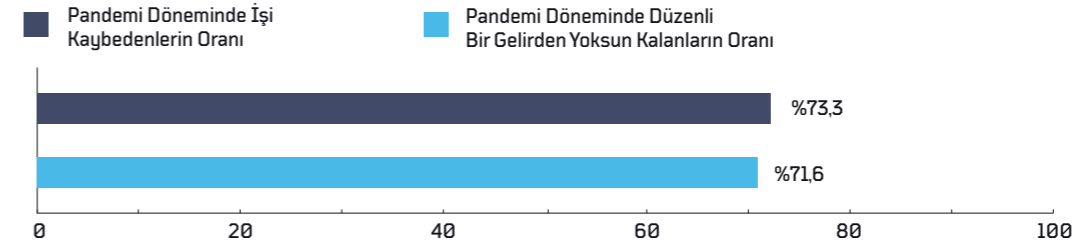

Anayasanın 60. Maddesinde "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır" denilmesine ve BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde "Sözleşmeye Taraf Devletler, herkesin erişilebilir en yüksek bedensel ve ruhsal sağlık standartlarından yararlanma hakkını tanırlar" ilkesi bulunmasına karşın tiyatro emekçileri sağlık hakkından yararlanamamış ya da başkalarının sosyal güvencesini kullanmak zorunda kalmıştır.

Pandemi gibi insan ve toplum sağlığı için risk oluşturan salgın şartlarında sağlık hizmetinin hiçbir şart aranmaksızın tüm insanlara eşit ve bedelsiz sağlanması gerekmektedir. Bu gereklilik hem tek tek bireylerin hem de genel olarak toplumun sağlığını korumanın temel şartıdır.

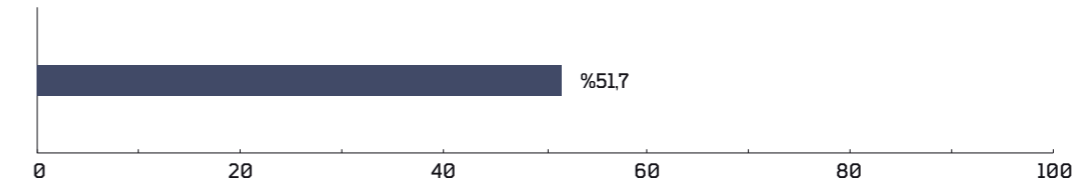
Pandemi Sürecinde Tiyatro Emekçilerinin Ekonomik Durumları

Tiyatro emekçilerinin %73,3'ü pandemi sürecinde işlerini kaybetmişlerdir, buna bağlı olarak çalışanların ekonomik olanakları sınırlanmıştır. Çalışmaya katılanların %71,6'sı pandemi sürecinde düzenli bir gelirden yoksun kalmışlardır.

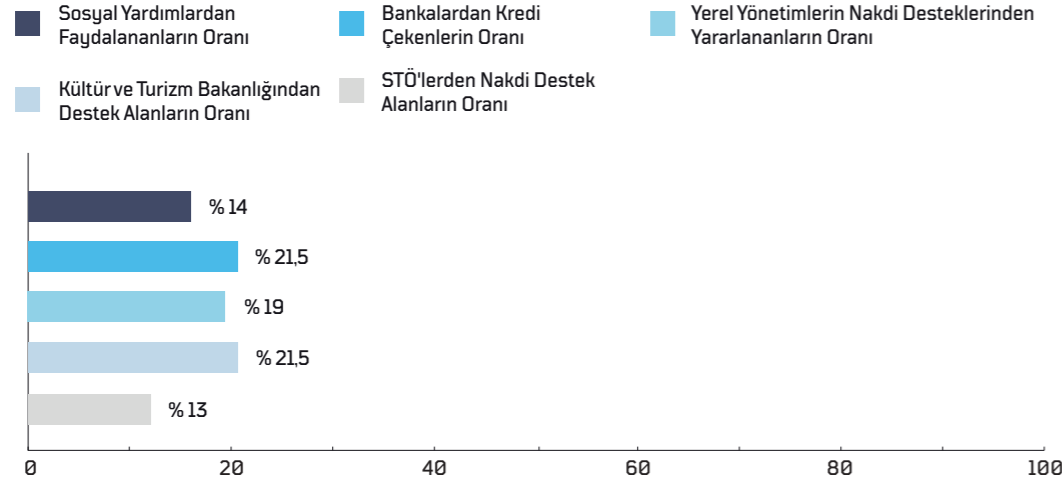
Bu yoksunluk durumu temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluklara ve tiyatrocuların %51,7'sinin ihtiyaçlarını karşılamak için ailesinden destek almasına neden olmuştur.

Pandemi Döneminde Ailesinden Destek Almak Zorunda Kalanların Oranı

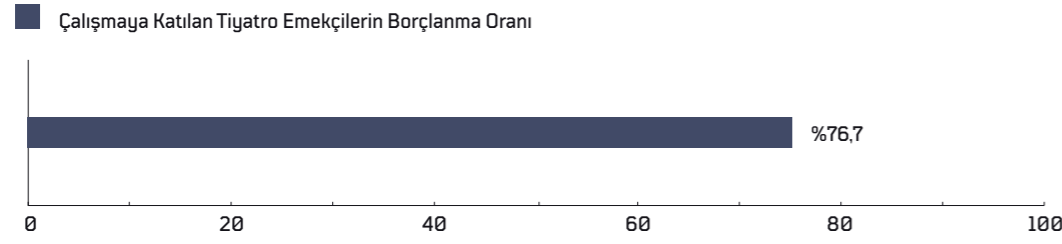

Ekonomik gelirden yoksun kalan ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan tiyatro emekçileri kendilerine ekonomik gelir yaratmak için birçok kaynağa başvurmak zorunda kalmışlardır.

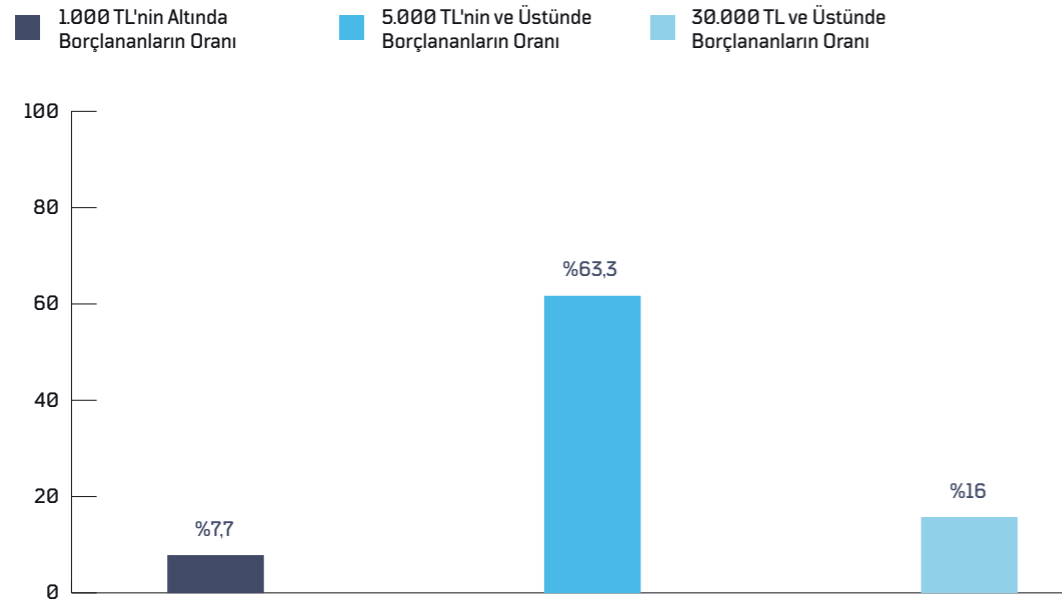
Katılımcıların %14'ü sosyal yardımlardan faydalanırken, %21,5'i bankalardan kredi çekmiş, %19'u yerel yönetimlerin nakdi desteklerinden faydalanmış, %21,5'i Kültür ve Turizm Bakanlığından destek almış ve %13'ü ise sivil toplum örgütlerinin [STÖ] nakdi desteklerinden faydalanmıştır.

Pandemi sürecinde tiyatro emekçilerinin borçlanma düzeyleri çok fazla artmıştır. Çalışmaya katılan tiyatrocuların %76,7'si bankalara, kurumlara veya kişilere borçlandığını belirtmiştir.

Çalışmaya katılan tiyatrocuların %7,7'si 1.000 TL'nin altında borçlanmıştır. Tiyatro çalışanlarının %63,3'ü 5.000 TL ve üstünde borçlanırken, %16'sı 30.000 TL ve üstünde borçlanmak zorunda kalmıştır.

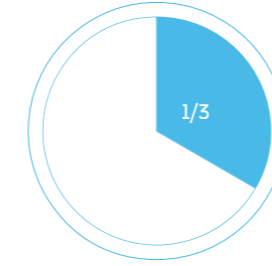
Tiyatro emekçileri temel ihtiyaçlarını karşılamak için borçlanırken, özel tiyatro sahipleri ise vergi ve sigorta primlerini, kira vb. idari giderleri ödemek ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için borçlanmak zorunda kalmışlardır.

Pandeminin ne kadar süreceği konusunda yaşanan belirsizlik, ayrılan ekonomik kaynakların yetersizliği, tiyatro emekçilerinin, salon işletmecisi tiyatroların ve genel anlamda bağımsız tiyatroların, biriken borçların geri ödenmesi konusunda yaşayacakları zorluklar bu sıkıntıların artarak devam edeceğini göstermektedir.

Bu süreçte tamamen çaresiz ve desteksiz bırakılan tiyatro emekçileri arasında ev eşyalarını satarak yaşamaya çalışanlar vardır. Bir tiyatro emekçisi de soğuk kış aylarında elektrik ve doğalgazı kesik olduğu için donmak üzereyken arkadaşları tarafından hastaneye kaldırılmış, sigortası olmadığı için de meslektaşları arasında para toplanarak giderleri karşılanmıştır.³⁸

Diğer taraftan tiyatrocuların 1/3'i pandemi süreci devam ederken de söz konusu borçlarını veya önceki dönemden devreden borçlarını ödeyemediği için icra vb. kanuni takiplere uğramıştır. Mesleğini icra etme koşulları ortadan kalkan ve yaşamlarını idame ettirmek için pazarcılık, inşaat işçiliği yapan buna rağmen ev kirasını ve faturalarını ödeyemediği için icralık olan tiyatro emekçileri de görülmüştür.³⁹

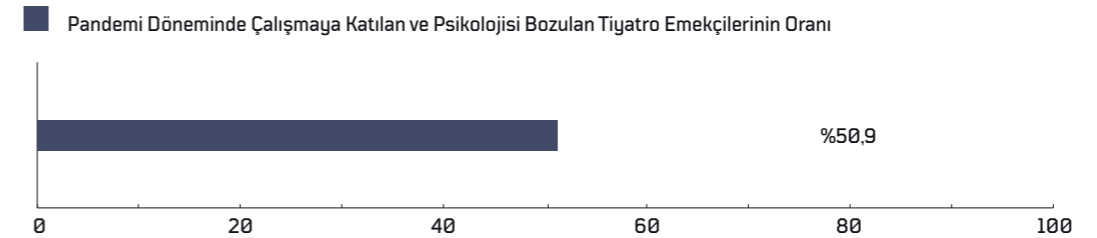
Tiyatrocuların 1/3'i Pandemi Öncesinde de Borçlarını Ödeyemediklerini İfade Etmişlerdir.

Ekonomik ve buna bağlı yaşanan sorunlar tiyatro emekçilerini psikolojik olarak da etkilemiştir. Çalışmaya katılan tiyatrocuların %50,9'u pandemi döneminde psikolojik nedenlerden dolayı işini yapamaz duruma geldiğini belirtmiştir.

Bu durum pandemi şartlarından dolayı salonların kapalı olması veya kısıtlamalardan bağımsız, doğrudan tiyatrocunun psikolojik durumuyla ilgili bir konudur.

Ekonomik gelir kayıpları ve bunun yol açtığı diğer olumsuzluklar tiyatro emekçilerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaları ve insan onuruna yaraşır şekilde yaşamaları için kısıtlamaların kaldırılmasının yeterli olmayacağını ve devlet gücünü elinde bulunduran iktidarın, tiyatroculara gerekli ve yeterli düzeyde destek sağlamak üzere acil politikalar oluşturması gerektiğini göstermektedir.

[38] www.sol.org.tr [Orhan Aydın, "Duyan Var mı?" - 30.03.2021]

[39] www.sol.org.tr [Orhan Aydın, "Duyan Var mı?" - 30.03.2021]

Tiyatro Emekçilerinin Destekler ve Kuruluşlar Hakkındaki Değerlendirmeleri

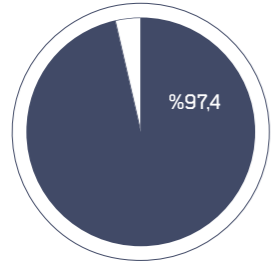
Tiyatro emekçilerine işsiz ve gelirden yoksun kaldıkları için iktidar tarafından doğrudan bir destek sağlanmamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığının desteği özel tiyatrolara proje bazlı destekten ibaret kalmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı pandemi nedeniyle oyunlarını sergileyemeyen tiyatrolara destek için 12 milyon bütçe ayırmış ve bu bütçenin dağıtımını da proje başvurusu esasına göre yapmıştır. Fakat bakanlık tarafından başvuru kriterleri arasında vergi ve prim borcunun bulunmaması gibi şartların konulması birçok tiyatroların başvurudan faydalanamamasına neden olmuştur. Pandemi öncesi dönemde dahi bu yükümlülükleri yerine getirmekte zorlanan özel ve butik tiyatrolar pandemi sürecinde vergi ve sigorta yükümlülüklerini karşılayabilme olanaklarından tamamen yoksun kalmışlardır.

Bakanlığın bu uygulaması sonucunda destek çağrısına yapılan 390 başvurudan 62 başvuru vergi ve sigorta prim borcundan dolayı reddedilmiştir.

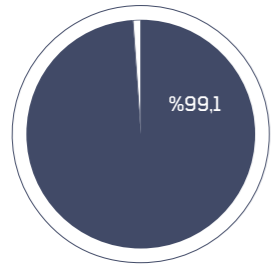
Çalışmaya katılan tiyatro emekçilerine sorulan, "İktidar tarafından tiyatrolara sağlanan desteklerin tiyatroların ve tiyatro emekçilerinin ihtiyaçları göz önüne alınarak planlandığı ve dağıtıldığını düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %97,4'ü hayır cevabı vermiştir. Katılımcıların tamamına yakını pandemi sürecinde iktidarın tiyatrolara yönelik politikalarının ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olmadığını düşünmektedir.

Adeletli Bir Desteğin Sağlandığını Düşünmeyenlerin Oranı

Katılımcıların tamamına yakını iktidarın söz konusu politikalarını doğru bulmadığını söylerken, bunun devamında katılımcıların %99,1'i hükümetin, pandemi sürecinde tiyatrolara ve tiyatro emekçilerine yeterli ve gerekli desteği vermediğini belirtmektedir.

Hükümetin Tiyatro ve Tiyatro Emekçilerine Gerekli Desteği Vermediğini Düşünenlerin Oranı

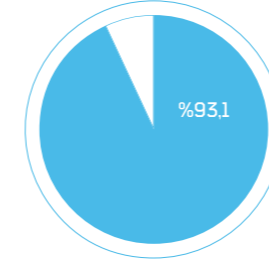
Odak Grup görüşmesine katılan O.P. "Tiyatro olarak devletin verdiği destekler için başvuruda bulduk. Ancak bize destek için uygun iş kolu olmadığı ve bizim zaten kapalı olan dönemde fatura kesmediğimiz söylendi ve başvurumuz reddedildi" açıklamasında bulunmakta ve benzer sorunu yerel yönetimlerle de yaşadıklarını belirterek "Belediye bizim tiyatro olarak kendi tanımlı iş kollarında yer almadığımızı o yüzden bizi düğün salonu ve akaryakıt bayilikleri ile eşleştirdiğini söyledi" demiştir.

Diğer bir Odak Grup görüşmecisi A.Y. başka sorunlarla beraber bu sorunların da ortadan kalkması için parlamentonun tiyatro alanıyla ilgili bir yasal düzenlemeyi acil olarak hayata geçirmesi gerektiğini be-

lirtmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından özel tiyatrolara sağlanan desteklerin şeffaflıktan uzak olması ise başka bir sorun olmuştur.

Çalışmaya katılan tiyatro emekçilerinin %93,1'i Pandemi sürecinde dağıtılan desteklerin ihtiyacı olan kişilere ve/veya kurumlara ulaştırılmadığını düşünmektedir.

Hükümetin Pandemi Sürecinde Gerekli Desteklerin İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılmadığını Düşünenlerin Oranı

Odak Grup görüşmesine katılan E.Ş. "İktidara yakın bazı şirketlerin politik ilişkiler sayesinde tiyatro alanının üretimlerinden ekonomik çıkar sağlamaları gelir kapılarını kapattığı gibi ortadaki payı da azaltıyor" diyerek başka bir noktaya dikkat çekmiştir.

Pandemi döneminde Kültür Bakanlığının özel tiyatrolara verdiği destek listesinde yer alan gıda, turizm, tarım, spor malzemeleri, mimarlık, ihracat, mühendislik şirketlerine neden destek verildiği merak konusu olmuş ve bu konuda Tiyatromuz Yaşasın İnişiyatifi kamuoyuna bir açıklama yaparak şeffaflık talebinde bulunmuştur.⁴⁰

[40] www.sozcu.com.tr [Destek Listesinde İhracat Ve Gıda Şirketleri Var, Önemli Tiyatrolar Yok]

TİYATROMUZ YAŞASIN

Kamuoyuna ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na 21 Eylül 2020 Pazartesi günü açıklanan ve "Özel Tiyatrolara Rekor Destek" diye açıklanan destek listesi tiyatrocular arasında en hafif tabiriyle hayal kırıklığı yaratmıştır. Açıklanan listede yıllardır zor koşullarda tiyatroyu var etmeye çalışan ülkemizin en aktif tiyatro topluluklarından bazılarının yer almadığını gördük. (Bu listeye ilgili bir çalışma yürütülmektedir ve en kısa zamanda kamuoyu ile paylaşılacaktır.) Bu listenin içerik ve belirlenmiş biçimi itibarıyla pandemi döneminde çok zor durumda olan tiyatro topluluklarının beklentisini karşılamadığını belirtmemiz gerekiyor. Bu destek programıyla ilgili görüş ve taleplerimizi sizlerle paylaşıyoruz:

TİYATROMUZ YAŞASIN

Şeffaflık İstiyoruz!

- Sadece şirket ismi ve oyun ismi şeklinde açıklanan listenin insanların zihninde soru işaretleri oluşmasına yol açtığı açıktır. Demokratik bir ülkede olması gereken şeffaflık ilkesi çerçevesinde bu şirketlerin hangi toplulukları temsilen başvuruda bulduklarının, ne kadar destek aldıklarının, hangi kriterlerle desteğe layık görüldüklerinin, destek alamayan toplulukların hangi kriterler çerçevesinde reddedildiğinin açıkça kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir.

- Destek programını belirleyen komisyonun kimlerden oluştuğunun kamuoyu ile açıkça paylaşılmasını talep ediyoruz.

TİYATROMUZ YAŞASIN

Yeni Destek İstiyoruz!

- Vergi borcu, SGK borcu olan birçok topluluğun başvuruda bulunamadığı bilinmektedir. Pandemi koşulları içinde zaten borç batağı içinde olan tiyatroların böyle bir kriterle destekten mahrum bırakılmaları kabul edilemez. Bazı toplulukların da kara listede olduğuna dair kamuoyunda bilinen bir gerçeklik vardır. Bu tür ayrımcılık içeren uygulamaların bu dönemde bile devam etmesi kamuoyu vicdanını yaralamaktadır.

- Salonu olan tiyatroların bu süreci en ağır yaşayan topluluklar olduğu bilinmektedir. Mevcut destek programının proje merkezli olduğu bilinmekte ve bu durum salonların doğru dürüst işletilemediği bu dönemde hem salon işletip hem de oyun üreten topluluklar için dezavantajlı bir hal yaratmaktadır.

- Yukarıda açıklanan iki maddeyi içine alacak yeni bir destek programının acilen oluşturulması zaruridir.

TİYATROMUZ YAŞASIN

Kurulda Olmak İstiyoruz!

- Şu anda bir sanatçı ve bir akademisyen içeren (onu da hala içeriyor mu bilemiyoruz) 7 kişilik kurulun ağırlıklı olarak Bakanlık bürokratlarından oluştuğu bilinmektedir. Mevcut destek kurulunun yeniden düzenlenip, genişletilip sanatçı ve akademisyen ağırlıklı bir kurul haline getirilmesini talep ediyoruz. Bu kurulun oluşmasında mevcut tiyatro örgütleriyle fikir alışverişinde bulunmanın demokratik bir ülkede işlemesi gereken bir yöntem olduğunu düşünüyoruz. Kendileri ile ilgili kararlarda sanatçıların söz hakkı olması birincil öneme sahip taleplerimizdendir.

Saygılarımızla...

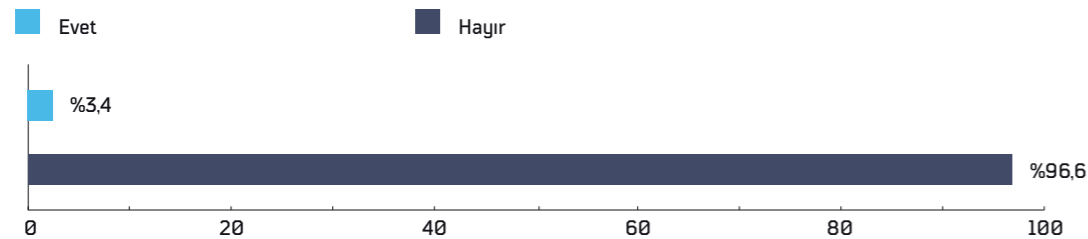
www.tiyatromuzyasasin.com

Bakanlık gelinen aşamada kamuoyunda tartışılan talepler, sorular ve dikkat çekilen hususlar hakkında herhangi bir açıklama yapmamıştır.

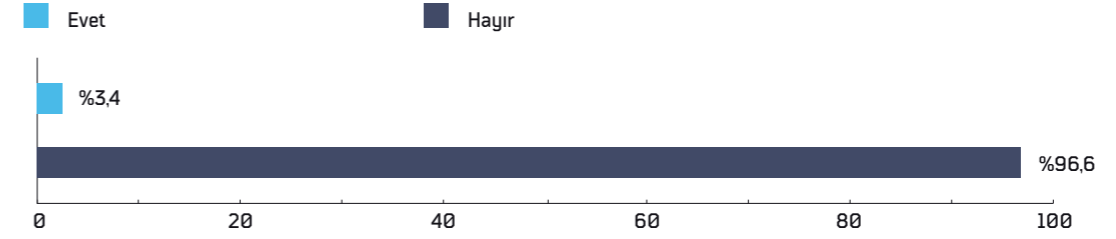
Hükümetin pandemi sürecinde tiyatrolara yönelik politikalarının tiyatro emekçileri tarafından yeterli ve şeffaf bulunmaması, tiyatrocuların iktidar organlarına bakış açısını olumsuz yönde etkilemiştir.

Çalışmaya katılanlara sorulan "Aşağıdaki kurum/kuruluşların pandemi sürecinde tiyatronun desteklenmesi konusunda gereken desteği sağladığını düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir,

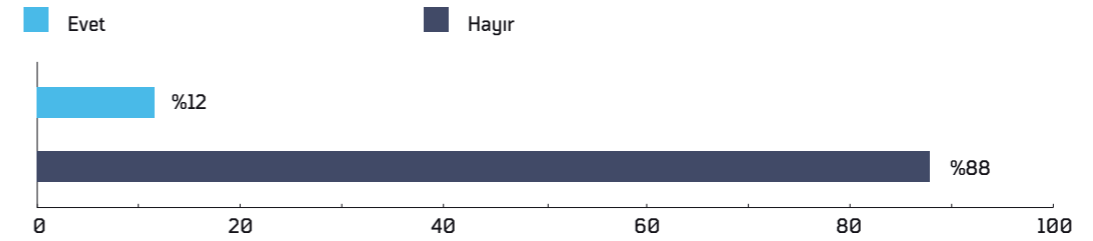
Cumhurbaşkanlığı gerekli desteği sağlamış mıdır?

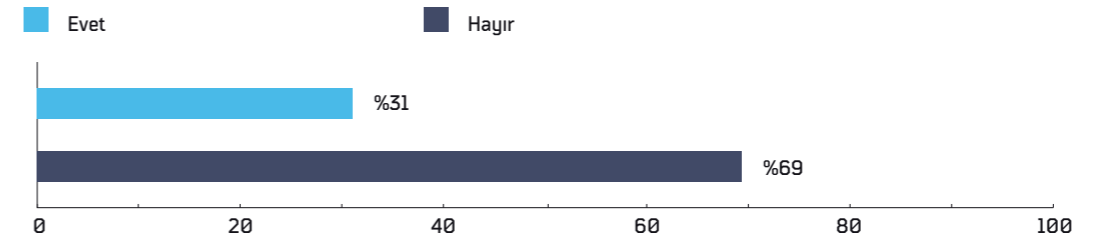
TBMM gerekli desteği sağlamış mıdır?

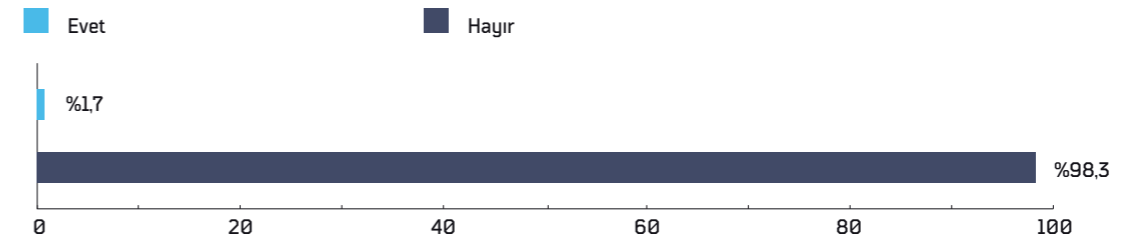
Kültür ve Turizm Bakanlığı gerekli desteği sağlamış mıdır?

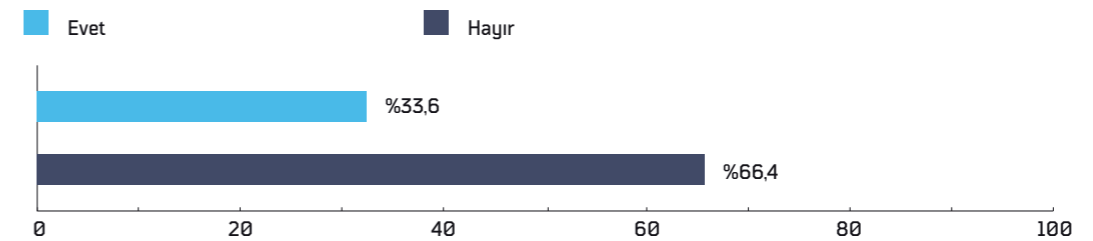
Yerel Yönetimler gerekli desteği sağlamış mıdır?

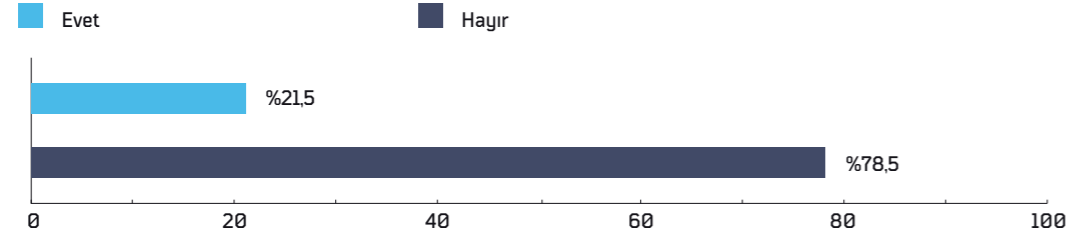
Valilik ve Kaymakamlıklar gerekli desteği sağlamış mıdır?

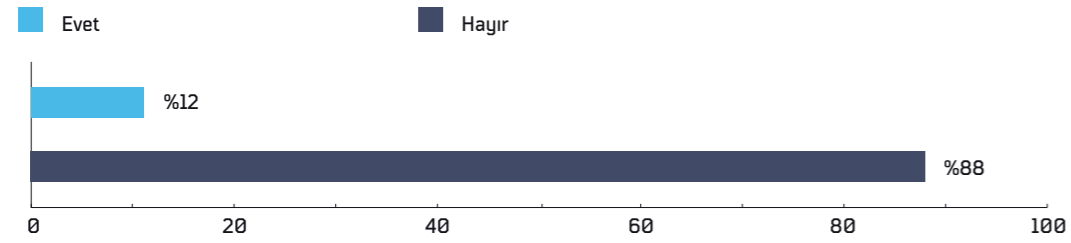
Sivil Toplum Örgütleri gerekli desteği sağlamış mıdır?

Sendikalar gerekli desteği sağlamış mıdır?

Özel şirketler gerekli desteği sağlamış mıdır?

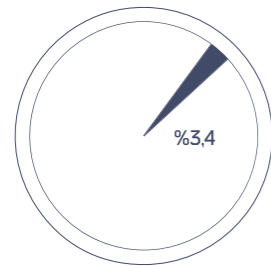

Çalışma katılımcılarının görüşlerine göre pandemi sürecinde tiyatro emekçilerine yönelik destek sağlama konusunda resmi otorite dışındaki sivil toplum örgütleri ve sendikalar diğer kurum/kuruluşlara göre daha fazla inisiyatif almış ve desteklerde bulunmuştur.

Birçok örnekte yerel yönetimler de tiyatro emekçilerini ve tiyatroları destekleyen çalışmalar gerçekleştirmiştir. Fakat iktidar ve iktidarın kontrolündeki bakanlıklar, valilikler ve kaymakamlıklar pandemi sürecinde tiyatro emekçilerine destek sağlama konusunda yok denecek bir düzeyde destekte bulunarak başarısız olmuşlardır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle beraber ülkenin idari yapılanmasında ve yürütme organının çalışmalarında tek söz sahibi olan cumhurbaşkanlığı makamının pandemi sürecinde tiyatro emekçilerine gerekli desteği sağladığını düşünen tiyatrocuların oranı katılımcıların %3,4 düzeyindedir.

■ Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Tiyatro Emekçilerine Gerekli Desteği Sağladığını Düşünenlerin Oranı

04

4. FARKLI ÜLKELERDEKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

ALMANYA^{41,42}

Almanya hükümeti kültür-sanat, medya ve yaratıcı sektör çalışanları dahil olmak üzere küçük işletmelere ve serbest çalışanlara destek olmak için 50 milyar Euro tutarında fon oluşturdu.

Almanya Hükümeti Geniş Kapsamlı Bir Sektöre 50 Milyar € Fon Oluşturuldu

Federal Hükümet Kültür Bakanı sağlanacak desteklerde bürokratik süreçlerin mümkün olduğu kadar azaltılacağını açıkladı.

Desteklerde Bürokratik İşlemler En Asgari Düzeye İndirildi

Sanat ve kültür endüstrisinde iş yapanların başvurabileceği birden fazla yardım programı oluşturuldu.

Sanat ve Kültür Emekçileri için Birden Fazla Yardım Programları Oluşturuldu.

Yalnız çalışanlar veya en fazla beş personeli bulunanların tek seferlik ve 9 bin Euro tutarında destek için başvurabilecekleri sistem oluşturuldu. Bu sistemde personel sayısı on kişinin altında olanlar için tek seferlik destek miktarı 15 bin Euro olarak belirlendi.

İşletmelere Çalışan Sayısına Göre Yardım Destekleri Sunuldu.

[41] www.iksv.org [Pandemi Sırasında Kültür-Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları - Nisan 2020]

[42] www.gazetemustehak.com [Almanya Kültür Bakanlığı, Özel Tiyatrolara 30 Milyon Euro Korona Yardımı Yapılmasına Karar Verdi]

Kısıtlamalardan dolayı işini kaybeden veya sözleşmesi iptal olan sanat profesyonelleri ise buldukları bölgedeki sağlık ofisine başvurup tazminat alabilmektedirler.

İşini Kaybeden Sanat Emekçilerinin Tazminatlarını Alabilmeleri Sağlanmıştır.

Berlin Senatosu, sanat sektörüne yapılacak toplam yardımların 300 milyon Euro olarak belirlenmesine karar verdi. Oluşturulan fondan kişiler 6 ayda bir 5 bin Euro destek alabilirken, firmalar ise üç ayda bir destek başvurusu yapabilmektedirler.

Toplu ve Periyodik Ödemeler Eşliğinde Sanatçılara Destekler Sunuldu.

Hamburg'da serbest çalışan kültür-sanat çalışanları için 2.500 Euro, küçük işletmeler içinse 5.000 Euro bütçe ayrıldı.

Hertür İşletme için Gerekli Yardımlar Yapıldı.

Federal hükümet yardımı ve acil yardım kredileri kapsamında, serbest çalışanlar ve küçük işletmeler için 50 milyar Euro tutarında bütçe oluşturdu.

İşletmelerin Ayakta Durabilmesi için Tüm Zararlarının Karşılanabileceği Fonlar Oluşturuldu.

ABD

ABD yılda 75 bin dolar kazananlara 1200 doların yanı sıra çocuk başına 500 dolar, yıllık 99 bin dolar geliri olanlara ise daha düşük destekler ödenmesi gündemde. Totalde 1 milyar dolarlık kredi paketinin küçük işletmeler ve sivil toplum kuruluşlarına dağıtılması düşünülüyor.

■ İşletmelere Çok Yüksek Miktarlarda Hibe Ödenekler Sağlandı.

Ayrıca ABD hükümetinin açıkladığı üçüncü teşvik paketinde kültür-sanat sektörüne 307,5 milyon dolar ayrıldı.⁴³

■ Kültür Sanat Sektörüne Ayrılan Bütçe ile Sektörün Ayakta Kalmasına Destek Sağlandı.

New York'ta faizsiz 75 bin dolarlık bir kredi paketi önerildi. New York galerilerinde çalışanların çoğu serbest çalışan olduğundan, sanat sektörü profesyonellerine daha fazla destek sunulması için kampanyalar devam ediyor.

■ İşletmelere Çok Yüksek Miktarlarda Hibe Ödenekler Sağlandı.

Seattle Sanatçı Fonu, gofundme.com adlı siteyi organize etti ve bu süreçte işini kaybedenlere 100 dolardan bin dolara kadar yardım sunuyor.

■ Sanatçılar Kendi Oluşturdukları Fonlar ile Destek Paketlerini Sunmuşlardır.

[43] www.iksv.org [Pandemi Sırasında Kültür-Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları - Nisan 2020]

İNGİLTERE⁴⁴

İngiliz Sanat Konseyi [Arts Council England], sanatçılar, serbest çalışanlar ve kültür merkezleri için 160 milyon sterlin kaynak ayırdı; bunun 20 milyonunun yaratıcı sektörlerde iş yapanlara, 50 milyonunun ise konsey bünyesinde olmayan kültür sanat kurumlarına ayrıldığı belirtildi. 90 milyon sterlin ise konseye bağlı olan ulusal kültür kurumları için kullanılacak.

■ Sanatçılara Farklı Fonlardan Yardım Paketleri Ayrılarak Dağıtılması Sağlandı.

İngiltere, ulusal sanat konseyi aracılığıyla desteğe ihtiyacı olan kuruluşlar ve bireyler için açtığı 160 milyon sterlinlik acil müdahale fonuna başvuruları almaya başladı. Fonun 20 milyon sterlini sanatçılar, yaratıcı sektör ve bağımsız kültür-sanat çalışanlarına ayrıldı.

■ Sanatçılar Arasında Bir Ayrım Gözetmeksizin Herkesin Yararlanabileceği Kanallar Oluşturuldu.

İngiltere hükümeti sanatçılar ve yaratıcı sektörlerde iş yapanlar için 2500 sterline kadar nakit yardım desteği sağlamaktadır.

■ Sanatçılara Nakdi Yardımlar Sağlandı.

AVUSTURYA

Avusturya hükümeti sanat sektöründe ve yaratıcı hizmetler sektöründe serbest çalışanlar için ücret desteği sağlanacak bir fon oluşturdu.⁴⁵

■ Sanatçılara Ücret Desteğinin Sağlanacağı Bir Fon Oluşturuldu.

[44] www.gazeteduvar.com.tr [Dünyada Sanata Korona Desteği]

[45] www.gazeteduvar.com.tr [Dünyada Sanata Korona Desteği]

İSVİÇRE

İsviçre hükümetinin hazırladığı acil durum paketinin 280 milyon İsviçre fransı [281 milyon dolar] sadece kültür ve sanat alanında çalışanlara ayrıldı. Fondan sanat sektöründe serbest çalışanlar da yararlanabilecek⁴⁶

■ Sanat Alanında Serbest Çalışanlarında Yararlanabileceği Fonlar Oluşturulmuştur.

FRANSA

Fransa'da sanat disiplinlerine göre ayrılan resmi kurumlar aracılığıyla müzik sektörü için 11,5 milyon Euro, performans sanatları sektörü için 5 milyon Euro, yayıncılık sektörü için 5 milyon Euro, görsel sanatlar sektörü için 2 milyon Euro ve sanat galerileri için 2 milyon Euro'luk acil durum fonu oluşturuldu.⁴⁷

■ Fransa'da Sanat Alanının Farklı Alanlarında Çalışan Emekçiler için Fonlar Oluşturuldu.

Mikro girişimciler kategorisinde bağımsız çalışanlar 1500 Euro'ya kadar tazminat alabilecekler.

■ Bağımsız Çalışan Sanat Emekçilere Tazminatlar Ödendi.

Bölgesel düzeyde salgın yüzünden iptal edilen kültürel etkinlikleri düzenleyen kurumlara yönelik destek paketleri oluşturuldu.

■ İptal Edilen Etkinliklerin Zararları Oluşturulan Fonlar Tarafından Karşılandı.

[46] www.iksv.org [Pandemi Sırasında Kültür-Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları - Nisan 2020]

[47] www.iksv.org [Pandemi Sırasında Kültür-Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları - Nisan 2020]

Fransa'da ayrıca tiyatro emekçileri Pandemi nedeniyle konserlerin, oyunların, sinema gösterimlerinin yasak olduğu Fransa'da başkent Paris'te yüzlerce kültür sanat emekçisi Odeon Tiyatrosu'nu işgal etti.

■ Hak Kaybına Uğradığını Düşünen Sanatçılar Tiyatro İşgallerine Başlayarak Kamuoyu Oluşturmaya Başladılar.

Tiyatroların işgali eylemi Fransa geneline yayılırken hükümet sanat sektörüne bu yıl için verilecek 30 milyon Euro tutarındaki desteğe ek olarak 20 milyon Euro daha destek verileceğini duyurdu. Fakat bu destek paketi tiyatrocular ve sendikaları tarafından yeterli bulunmadı.

CGT sendikası açıklanan destek paketine karşı tepkisini "İşgal! İşgal! İşgal!" şeklinde göstermeye devam ediyor.

İTALYA

İtalya hükümeti, kültür-sanat ve turizm sektörleri için toplam 130 milyon Avro tutarında fon oluşturduğunu açıkladı.

■ Kültür Sanat ve Turizm Sektörleri için Fonlar Oluşturuldu.

BELÇİKA

Belçika hükümetinin oluşturduğu fonla kültür-sanat alanında serbest çalışanlar aylık 1290 Euro, bakım-la yükümlü oldukları birileri varsa 1614 Euro'ya kadar aylık destek alabilecek.⁴⁸

■ Sanatçılara Aylık Olarak Verilmek Kaydıyla Farklı Miktarlarda Ödenek Ayrılmıştır.

DİĞER ÜLKELER⁴⁹

Diğer ülkelerin kültür-sanat alanında çalışanları ve kuruluşları desteklemek için oluşturdukları fonların tutarları şu şekildedir:

- Arjantin: 450.000 \$
- Avustralya: 5.000.000 \$
- Estonya: 3.000.000 €
- Finlandiya: 1.500.000 €
- Güney Afrika: 8.200.000 \$
- Güney Kore: 12 bin sanatçı için her bir sanatçıya 2.500 \$
- Hollanda: 300.000.000 €
- Hong Kong: 7.000.000 \$
- İskoçya: 2.000.000 £
- Kanada: 43.000.000 \$
- Lüksemburg: Kültür kurumlarının çalışanlarının maaşlarının %80'i İstihdam Fonu'ndan karşılanmaktadır.
- Norveç: 29.000.000 \$
- Singapur: 38.000.000 \$
- Şili: 18.000.000 \$
- Yeni Zelanda: 4.500.000 \$

[48] www.gazeteduvar.com.tr [Dünyada Sanata Korona Desteği]

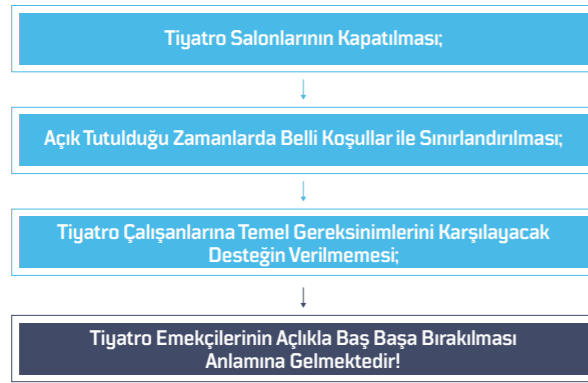
[49] www.iksv.org [Pandemi Sırasında Kültür-Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları - Nisan 2020]

05

5. SONUÇ

Covid-19 pandemisinin yayılmasını engellemek gerekçesiyle tiyatro salonlarının kapatılması, açık tutulduğu zamanlarda belli koşullar ile sınırlandırılması ve tiyatro çalışanlarına temel gereksinimlerini karşılayacak desteğin verilmemesi, tiyatro emekçilerinin açlıkla baş başa bırakılması anlamına gelmektedir. Bu durum, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 25. Maddesinde belirtilen "Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir" ilkesi ile çelişmekte olup, verili koşullarda tiyatro emekçilerine yeterli desteğin ve güvencelelerinin sağlanmaması temel insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Bu durum; BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin "**Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, herkesin sosyal sigorta da dahil olmak üzere sosyal güvenlik hakkını tanırlar**" ve "**herkesin çalışma hakkının tanınması ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alır**" ilkelerinin ihlal edilmesi ve sözleşmeye taraf devlet olarak Türkiye'nin sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucunu doğurmaktadır.

Tiyatro emekçilerine pandemi sürecinde sosyal ve ekonomik haklar yönünden desteklerin sağlanması aynı zamanda ulusal anayasanın da ihlal edilmesine neden olmaktadır.

Anayasada vatandaşların sosyal güvencesinin devlet tarafından sağlanması genel ilkesine koşut olarak çalışma hakkı da temel haklardan sayılmış ve "**Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır**" ilkesi benimsenmiştir.

Özet olarak, pandemi sürecinde tiyatro emekçileri nezdinde uluslararası sözleşmelerin ve anayasanın devlete vermiş olduğu sorumluluklar yerine getirilmemiş ve tiyatro emekçilerinin temel insan hakları ihlal edilmiştir.

Tiyatro emekçilerinin ve özel-butik tiyatroların pandemi sürecinde daha fazla hak ihlaline uğramaması, yaşadıkları zorlukların ortadan kaldırılması için devlet ve siyasi iktidar tarafından acil olarak aşağıdaki tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Pandemi süresince, tiyatro alanında "**belirlenecek herhangi bir süre**" çalıştığını belgeleyen tiyatro emekçilerine prim ödeme koşuluna bakılmaksızın üst sınırdan işsizlik ödeneği yapılmalıdır.

Bağımsız tiyatro emekçilerinin sigorta ve sosyal güvence haklarının devlet desteği kapsamında değerlendirilerek, buna yönelik yasal düzenlemeler acilen yerine getirilmelidir.

Tiyatrolara ve çalışanlara yönelik destek programları oluşturulurken alanda bulunan tiyatro oluşumları, vakıflar, dernekler, sendikalar, kooperatifler, meslek birlikleri, bağımsız inisiyatifler ve tiyatro emekçilerinin görüşleri alınmalı ve ortak planlama yapılmalıdır.

Tiyatro emekçilerine sağlanacak desteklerin miktarı belirlenirken, destek verilecek kişinin bakmakla yükümlü olduğu engelli, yaşlı, öğrenci vb durumlar göz önünde bulundurulmalı ve bu özel durumlar için artı destek sağlanmalıdır.

Belirlenen destek bütçesinin dağıtılması şeffaf olmalı, komisyonda tiyatroların ve tiyatro emekçilerinin belirleyeceği bağımsız üyeler de bulunmalıdır.

Tiyatrolara ve emekçilere aktarılan kaynaklardan vergi ve sigorta prim borcu veya başka her ne ad altında olursa olsun kesinti yapılmamalıdır. Bu destekler haciz, ipotek vb. yasal takiplere karşı korunmalıdır.

Merkezi yönetim tarafından tiyatro alanını doğrudan hedefleyen, alana özgü ihtiyaçları gözetilen, çalışan ve tiyatro yapımcılarını eşit şekilde kapsayan destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Tiyatrolara sağlanan proje bazlı destekler, faaliyetlerini devam ettiremeyen tiyatrolara işletme desteği şeklinde verilmeli, proje uygulamasından vazgeçilmelidir.

Kayıtlı tiyatro kuruluşlarına yönelik sağlanan desteklerden bağımsız tiyatro çalışanları, sanatçılar ve tasarımcıların da yararlanması sağlanmalıdır.

Özel tiyatrolara yönelik vergi ve prim borcu affı getirilmelidir.

Tiyatrolara yönelik destek programlarına başvuruda vergi ve prim borcu olmaması gibi kriterler konulmamalıdır.

Pandemi vb. acil durumlarda kullanılmak üzere başka hiçbir şekilde kullanılmamak şartıyla "**Acil Durum Fonu**" oluşturulmalı, fonun denetimi bağımsız tiyatrolar ve çalışanlar tarafından sağlanmalıdır.

Pandeminin tiyatrolar üzerinde yarattığı tahribat giderilene kadar bütün faaliyetler için KDV muafiyeti getirilmelidir.

TİYATRO EMEKÇİLERİNİN YAŞADIKLARI HAK İHLALLERİNİ İZLİYORUZ

MART 2021

Tiyatro Üreticileri ve Yapımcıları Derneği
İnkılap Sokak 4/9 Kızılay - Çankaya Ankara

+90 535 204 57 39

www.tiyatroderneği.com

tiyatrodernegituyad@gmail.com

**Tiyatro Emekçilerinin
Yaşadıkları Hak İhlallerini İzliyoruz**

